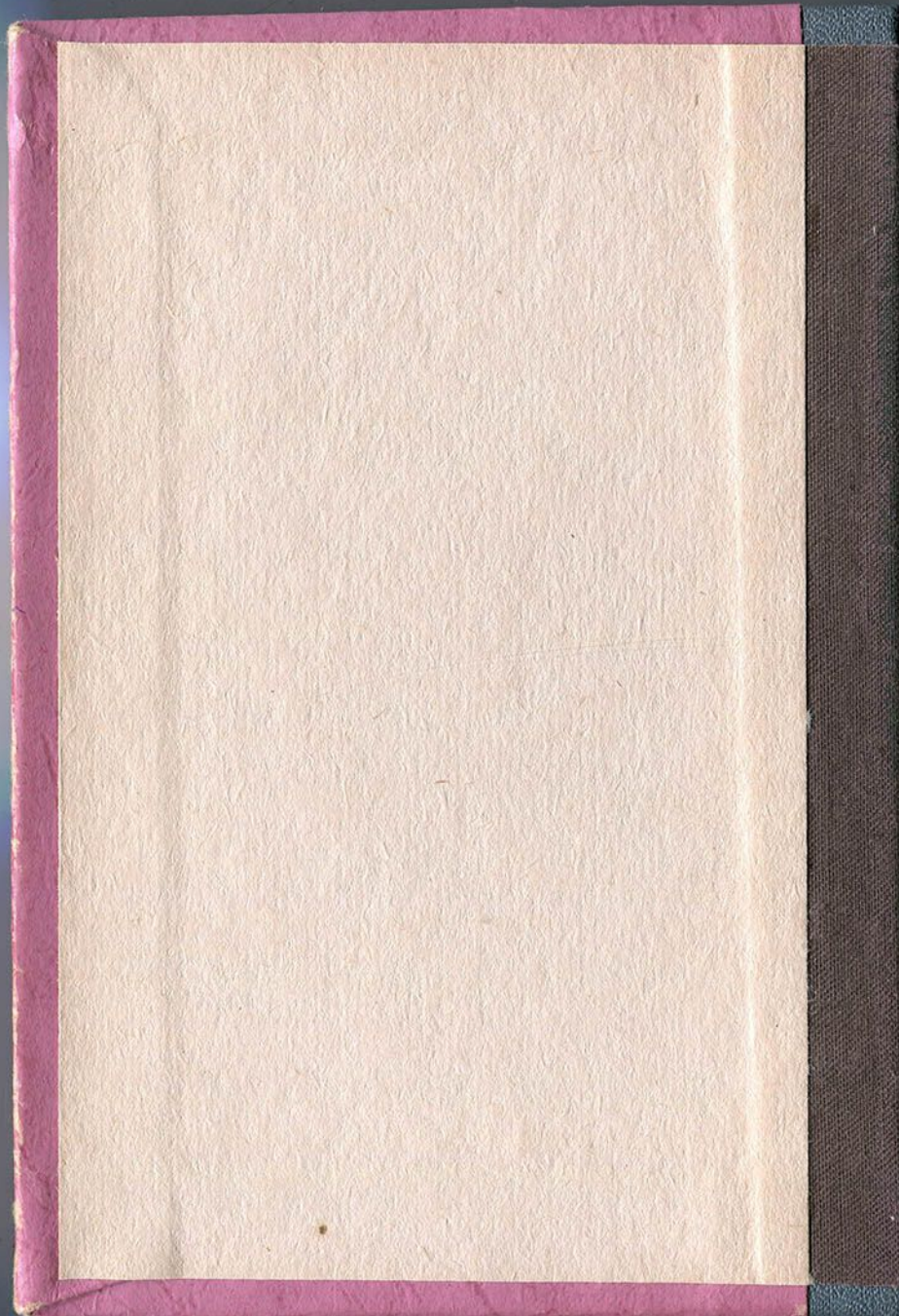

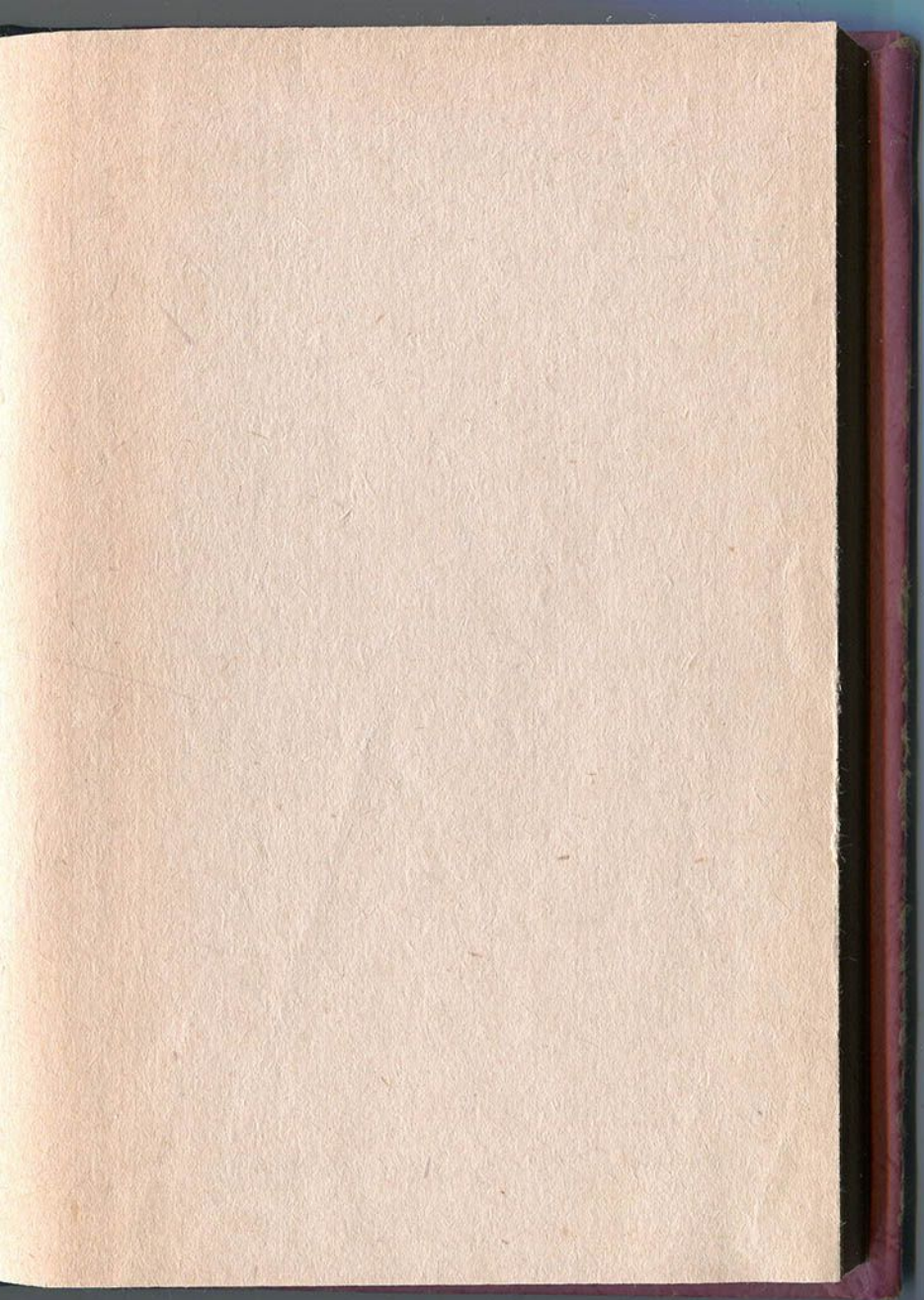
Ба 60831 8

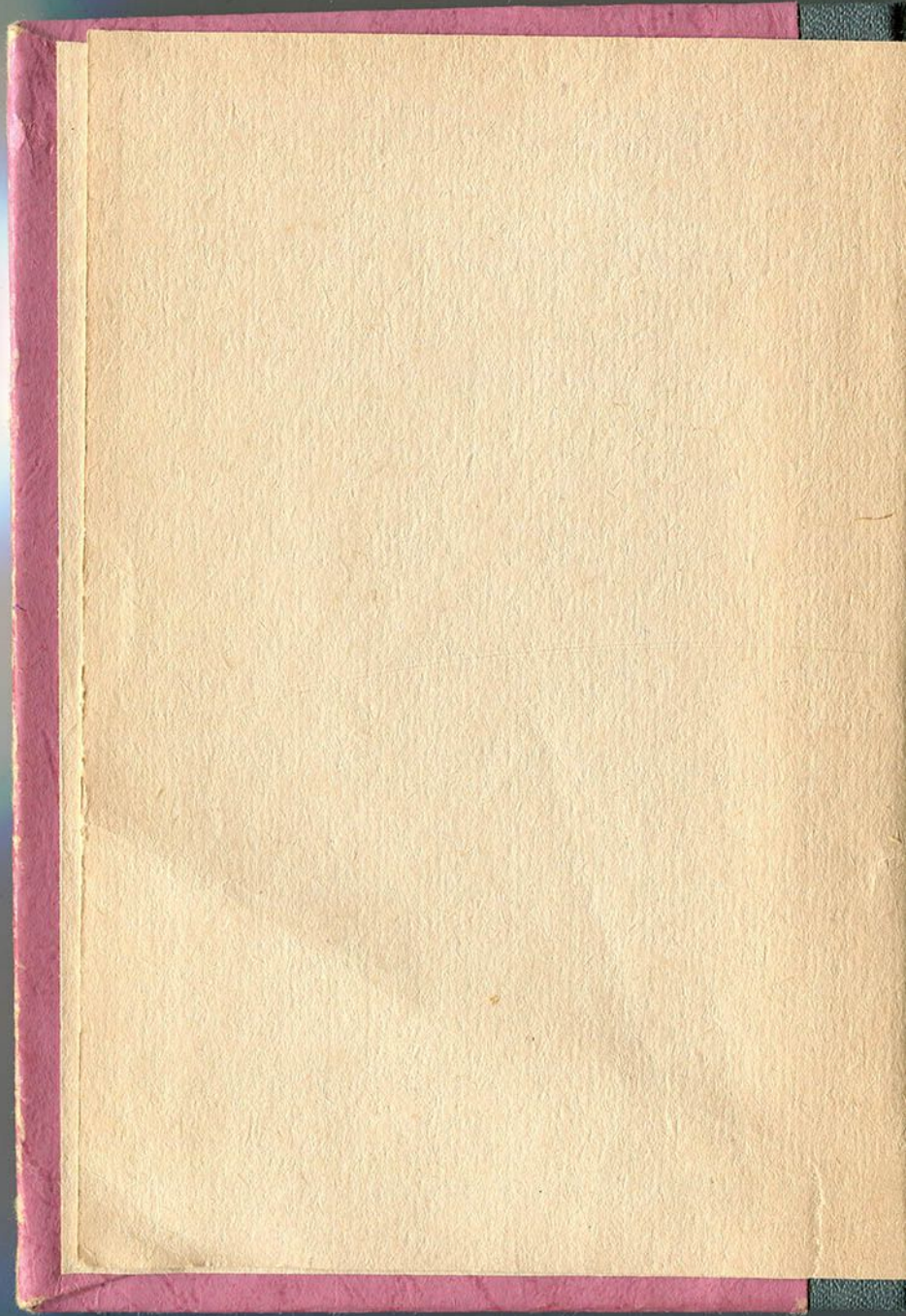
Лушга Я.

Песні на
русьм. Я.

Мн. 1929,

Отд. VII

Ба 60831

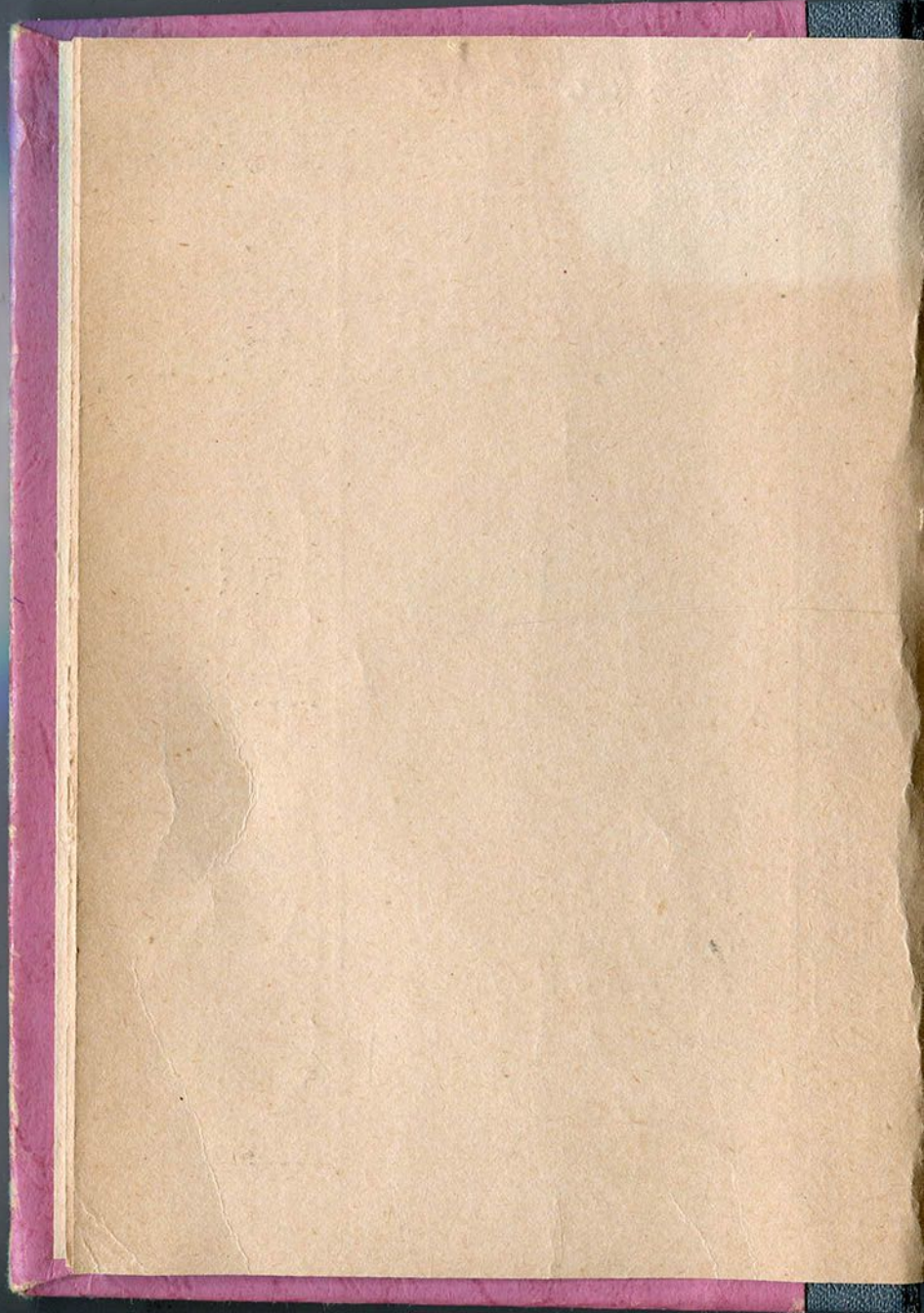
ЯЗЭП
ПУШЧА

ПЕСЬНІ
НА
РУІНАХ

БЕЛАРУСКАЕ
ДЗЯРЖАЎНАЕ
ВЫДАВЕЦТВА

1929

В. А. Вайцашэвіч

1861

ЯЗЭП ПУШЧА

ПЕСЬНІ НА РУІНАХ

ІНСТЫТУТ ЛІТЭРАТУРЫ
НАУКІ АКАДЭМІІ
НАУК БЭЛАРУСІ
Б. МЕНСК

VII

27098

Бел. адукац.
1994 г.

БЕЛАРУСКАЕ ДЗЯРЖАЎНАЕ ВЫДАВЕЦТВА

МЕНСК

1929

BOOK 27098

DA 60831

200980

1949
ПРОВЕРЕНО

Надрукавана ў друкарні
Беларускага
Дзяржаўнага
Выдавецтва

Заказ 66.

2.000 экз.

Галоўлітбел 2096.

23.04.2009

ПЕСНЯ ВАЙНЫ

MINAS RHASNI

ПЕСЬНЯ ВАЙНЫ

(1914—15)

I

Сагнаны пад зброю мільёны
Маўклівых, кастлявых людзей;
Імчацца на фронт эшалёны,
Імчацца, і ў ночы, і ў дзень.

У чорную нетру грукочуць
Адзін за адным наўздагон.
Пылаюць агністыя вочы
Налева, направа й кругом.

Узбурана мора людзкае;
Разгневаным валам гудзе...
Па рэйках адляскваюць колы,
Утома ў чыгуннай хадзе.

Закураны дымам вагоны
І пылам дарожным густым;
Ў шалёна-вар'яцкім разгоне
Вахтуюць, мінаюць масты.

Ў прасторах яны прашумелі,
Бы ветры з віхрамі ў жыцьці.
На захад, на фронт ачумелы,—
Вось іхны апошні сусьціг.

Пляцформы, гарматныя жэрлы,
Салдаты-запасу байцы...
Які расстракачаны вэрлах!
Як цяжка прабіцца, прайсьці.

Залюднены залі вакзалаў
І станцыі воўчых сьцяжын.
Натоўпы ахоплены жалем,
У гневе пульсацыя жыл.

Ўсё ў зроку віецца вужамі;
Слaniaюцца людзі, бы цьмы,—
Прышлі разьвітацца з мужамі,
З бацькамі, з братамі, з дзьзяцьмі.

Сьлязамі ўмываюцца шчокі,
А вусны цалуюць чало...
Ад распачы нехта зашчоўкаў,
Галошаньне сэрца ўшчало.

Яно у вялікім уроне:
Забралі уцеху і сум.
Званок за званком на пэроне:
Душу у трупярню нясуць.

— Ня трэба яе чалавеку,
Павінен увесь азьвярэць.
Ў закасаных кверху павеках
Пановаму будзе зарэць.

І будуць на выкаце бельмы
Глытаць кананады агонь.
Ў разьюшанай злосьці да-бела
Распыліцца чуласьць яго.—

Пашлі ўжо на прыступ колёны,—
Жыцьцё выдзіраюць з грудзей...
Імчацца на фронт эшалёны,
Імчацца, і ў ночы, і ў дзень.

АКЦЫЗЬНІКІ ІІ

Акцызьнікі павесілі насы,
Аперліся раскіслыя на шпагі.
Ня будзе іх арлом былой красы,
Ня будзе ім самім былой павагі.

Аддадзен імператарскі загад:
Імпэрыю павінны адцьвярозіць!
Пад паліцэйскі аддаю нагляд
Расіі буйнай п'яны розум.

У рэкі з бровараў—гарэлку, сьпірт,
І вымыць варам ўсе рэзэрвуары!—
Які шалёны і дзікунскі спрыт,
У гэтай сіняй і зялёнай гары!

Адкручаны у чанах краны ўсе,
Адведзен у раку латак з сукамі.
Гарэлка хваляй-грываю трасе
І вадаспадам падае на камень.

Туман зялёны ўзьняўся над ракой,
Імгліцца сумятня у сіні п'янай.
Вады хтось зачарпнуў аднэй рукой
І неяк здзіўлена навокал глянуў.

Была яна адменнаю зусім:
Нутро шчыпала і п'яніла голаў.
Той чалавек піў за здароўе ўсіх,
Пакуль не расплатаўся крыжам доле.

Дачуўся дзіву гэтаму народ,—
На жвірны бераг зьбегся на бяседу.
Тут можна перайсьці было у брод
І хутка, зручна ўсё разьведаць.

Хоць раз, хоць раз адзін на ўсім вяку
Сяляне могуць выпіць юбілейна.
Дзівіўся месяц з высі на раку
І пучыў над далінай сваё бельма.

Па-конску ухмыляўся на стагі
І піў ваду з расьсеяным запоем.
Жывёлу гналі з поля пастухі
І к звыкламу зьвярнулі вадопою.

Яна сьпілася ад вады удрызг
І ўлукаткі пайшла лугі трыножыць.
Сабака костку пры дарозе грыз,
І ўгору раптам выць пачаў трывожна.

Ўсплыла з затонаў рыба на відно:
Бясьсільна плюхае між хваль хвастамі,
Луской адсьвечвае глыбіняў дно
І плаўнікамі нават ня хістае.

Лаві і не ўцякае ані-ні,—
Такіх часін ня ведала ніколі.
Прышлі вясёлага пахмельля дні,
А сэрца надрываецца ад болю.

Вялікая сям'я, сям'я сялян
Адтопвае на поплаве гулянку.
Усюды, толькі вокам дзе ні глянь,
Заядла чокаюць збаны і шклянкі.

Навылет ноч усю і дзень увесь
Сяляне сум і гора запівалі.
Шумеў лісьцём асеньня-жоўклы лес
І размятаў яго па п'яных далях.

Казёнка з бровараў сплыла з вадой,
Падохла рыба ў беларускіх рэках.
Ішло дахаты шляхам шмат удоў,
І кожная з журбою на павеках.

III

Гарматны гром кругом,—
Дрыжыць душа зямлі.
Гранатны бой-агонь
Акопнікі ўзьнялі.

Колёны йдуць, ідуць...
Куды і што сустрэць?
Ў вачох, і страх, і жудзь;
Цалуюць вусны сьмерць.

Заліт абшар крывёй
Гарачых сэрца ран.
Пуцінаю кривой
Їдзе людзкая рань.

Сягонья на палёх
Расстрэл рыхтуюць ёй.
З гарматных горнаў-лёх
Агонь зіхціць зьмяёй.

У зарыве прастор;
Плянэта ўся гарыць.
Їдзе за строем строй
Усхонамі гары.

Са шчэбенья на дол
Зара свой сьвет ня лье.
Скрыгоча гнеўны боль
Ў разьюшанай імгле.

Людзкое тут жыцьцё
Цаны ня мае звань,
Бы восеньню лісьцё
Утоптанае ў твань.

Чыйго юнацтва цьвет
Ня скошан і ня зьвяў?
Здаецца, ўвесь сусьвет
Да помсты кліч узьняў.

Вунь чорны слуп-маяк,—
Там тысячы сыноў,
Там тысячы ваяк
Ляглі век-вечным сном.

Здалёк, бы здань, відзён...
Вітайце, сьмерці шлюб!
То помнік чорных дзён,
Жалобны дух-салют.

IV

Ў хмарах зьвіліся маланкі намітусь,
Яснасьцю дзікай асьвечаны дні.
Бура-навала над возерам Сьвітазь:
Ў хвалях шалеюць гримоты-агні,
Хвалі змываюць пакорнасьць і літасьць.

Выюць вятры на пагібель людзкую
Рэхам скуголіць суцемень дуброў.
Вышаў з дубровы у пору такую
Полк азіяцкі ў атаку, у бой...
Жудасна... страшна... плянэту катуюць!

Грозныя сілы—дзьве дзікіх стыхіі
Крышаць, руйнуюць жыцьця цытадэль.
Мчацца кар'ерам ваякі ліхія:
Падаюць голавы іх на адмель,
Рукі прасьцерла ім сьмерці багіня.

Восеньню золкаю сівер заўзяты
Справіць гульбішча на іхных касьцях.
Гордай дубровы дубовыя шаты
Водблескам вогненым зьзяюць, шасьцяць;
Ў суме самотным сялянскія хаты.

Словы ратунку і сьлёзы нядолі
Ловіць у невад пакуты рыбак.
Рвуцца, шчапаюцца сэрцы ад болю,—
Гоняць сялян, як бяздомных сабак,
Гоняць у бежанцы ў чыстае поле.

Стрэхі іх пушчаны з полымем, дымам;
З імі йдзе постаць чумазай чумы.
Сьлёзы крывавыя льюцца пад тынам,—
Вечар жалобны у кожнай сям'і,—
Сьлёзы крывавыя падаюць, стынуць.

Зоры ня сьвецяць, а ў распачы ньюць.
Дзеці губляюць матуляў сваіх.
Людзі на ўзрэччы нябожчыкаў мыюць,
Робяць падушкі ім з лісьцяў сухіх.
Голасам немым сабакі ў сінь выюць.

Жаліць жах вусны вужакай кусьлівай,—
Валяцца, падаюць цені людзей.
Поўзаюць сьцежкамі гадзіны, сьліўні;
Ў чорнай сутане сланяецца дзень;
Дух чалавечы змарыўся, бясьсільны.

Грае музыка,—заходзяцца гусьлі,
Плачуць акорды апошняй струны.
Нехта лісты па дарозе цярусіць,
Нехта галосіць ля чорнай труны,—
Гэта сыны удавы-Беларусі.

Ночка ў полі іх крэпам накрые;
З чыстай крыніцы нап'юцца вады.
Сьцежкі жыцьцё за курганамі крывіць,—
Той-жа над імі удушлівы дым.
Плача на сьвежым кургане Марыя.

V

Мая прыгожая! Ня ведаю адкуль ты й хто
такая?

У першы раз красуню дзіўную такую
спатыкаю.

Ў тваіх вачох затоена трагедыя людскога
гора;

Здаецца мне, што з хвалямі валос тваіх вятры
гавораць.

Табе поэта юны на прадвесні зложыць
песьню песень,—

Акорды-сокалы ўзьвіюцца аж да зораў
паднябесься.

Музыкі ўчуюць іх, і смутак струн уцехаю
зальцеца,—

І славіць будуць ўсе імя тваё праз цэлыя
сталецці.

Поэты, ліры гучныя свае на новы лад
настройце!

Ўсе славіць будзем існасьць,—толькі ў
вобразе ня тройцы.

Ідзе нявеста з поля ў горад-хцівым бляскам
скрозь заліты,
Ідзе у зморы,—спачывае ўночы на каменных
плітах.

Ідзе адна пуцінай зьбітай, торнаю да сьвету,
щчасьця;

Яна у росквіце красы, у росквіце свайго
юнацтва.

Вятры ўзняліся зноў і хіляцца дубы старыя;
Я першы слаўлю імя й называю вам яго—
Марыя.

VI

Нядоля ўсім голавы гне,
Нядоля вандруе па краі.
Зьвярына-разьзяраны гнеў
Людзкую душу разьдзірае.

У цемень працятай імглы
Аскаліўся скаламі горад.
На вытырках згруджаных глыб
Спрадвечнае курчыцца гора.

Праходзяць туды і сюды...
Натоўпы направа й налева...
Палаты, астрогі, суды,
І нехта загады расклеіў.

— Змагацца, змагацца за трон,
Ўсім слухацца высшай каманды.
Поэты, музыкі, на фронт,
Ў акопы пад марш кананадны.—

Атрушчыны беллага дню
Аплёвала ноч на бульвары.
Ў ліхтарнях усхліпы агню,
І недзе мэлёдыі арыі.

Бэтоннай панэлі далонь
Сабакі галодныя ліжуць
І выюць на чорны балькон—
Вэранду шантану „Парыжу“.

Сабачае сэрца шчыміць;
Праходзяць са шпорами орды.
Сьвяцейшай награды чыны
У чадзе разьятраных оргій.

Жаночыя грудзі грызуць
З аскамай на дзяснах асьлюзлых.
З шантану садомская жудзь
Ў прытонныя сочыцца шлюзы.

Героі сусьветнай вайны
Ўзьнімаюць атрутную чару;
На вуснах усьмех сатаны,—
Дзень штурму, дзень сьмерці страчаюць.

Іх сэрцы крывёй ацяклі;
Гатовы на прыступ адважны.
Крывавы ўзьнімаюць кіліх
І п'юць за сьвяцейшую княжну.

У змроку імчыцца аўто
Да штабу заходняга фронту.
Пакетаў вялізаны стос
Прыслалі з пазыцыі ротным.

— Разьбіты... наголаў... зусім...
Ня маем ніводнай колёны...
Мы выбіты, выбіты з сіл...
Рэзэрвы пяхоты ў палоне...

Трусьліва адходзім на ўсход,
Ахоплены страхам панічным.
Германцаў жалезны паход
Дывізіі цэлыя нішчыць.

Знарадамі б'юць і ірвуць,
І труцяць удушлівым газам.
Якая страшэнная жудзы!
У сінь узялятаюць лабазы.

Далёка, далёка у тыл
Лятуць на зары 'эропляны;
Ўзьнімаюць там бомбамі пыл
І ўсе перахоплююць пляны.—

— Сакрэтныя справы складаць;
Трывожныя ночы насталі.—
Бязногіх, бязрукіх салдат
Развозяць двуколкі ў шпіталі.

Мучэньні, ачумлены боль;
Ў конвульсіі сын чалавечы.
— О, жудасны, жудасны бой,
За грэх, за які я скалечан?

У братняй магіле мне тлець
Пад марш на пляцы катэдральным
Прыдзі, о, кастлявая сьмерць,
Прымі мой уздых разьвіталны!—

На вуліцах цёмных, глухіх
Ідуць бяспрытульныя цені.
І кожны ў азябенні з іх
Ўсё туліцца бліжай да сьценаў.

Парваны сялянскі лахман
Абвіс на сьсінелае цела.
На рынку рышткі каля крам
Сягонья ім будуць пасьцеляй.

На заўтрае ўстануць чуць сьвет
І выцягнуць рукі за хлебам...
На памяць пакінуць свой сьлед
Унукам пад небам ганебным.

Душу прабірае мароз,
А жылы то зябіць, то студзіць.
Усюды, усюды і скрозь
Вандруюць панурыя людзі.

— Краіна-матуля мая!..
Ў бяспамяцьці нехта ўзывае,—
У сэрца ўпілася зьмяя,
Высмоктвае сокі дазваньня.

Як трудна і цяжка цярець!
Ўхапіцца зубамі-б за раны.
Дакуль-жа суставам рыпець?
Дакуль-жа быць краем забраным?—

Сырэны трывожна гудуць;
На бруку асколкі шкляныя.
Ускорылі людзі хаду,—
Між імі, між імі Марыя.

VII

Жалобныя росы апаўшы ліст росяць;
Ажоўкляя восень, плаксівая восень,—
Гэтакай сумнай даўно ня было.

Худыя таполі маячаць у змроку;
На вуліцы люднай таемныя крокі,—
Вечар на пліты схіляе чало.

Расьпісаны далі у грозныя стылі:
Абломкі гранітаў у сіні застылі,
Хмараў мармуры ў скалістай разьбе.

Журботныя ветры сьпяваюць журліва;
Начуе ў даліне палёт жураўліны,
Лопатам крыльляў акрыўшы сябе.

Да жыл прабірае сырая суцемень;
Абвязана хмарамі гораду цем'я,
Плечы-ж акрыты пласконным плашчом.

Міргае электра, і музыка льлецца,—
Іграюць оркестры танго у „Сэлекце“,—
Рыцары з шпораў лезуць пішчом.

Багатых, прадажных жанчын, афіцэраў
Ўпушчаюць швэйцары ў люстраныя дзьверы...
П'яныя пары... вясёлы садом...

Каньяк наліваюць... стрымацца ня могуць...
Сплятаюцца рукі і курчацца ногі...
Нечыя вочы працялі сутонь.

Дакорныя вочы ў пакутных абрысах;
На твары асмуглым гаротныя рысы;
Лёгкія крокі у змрочнай імгле.

Патухла сьвятло у вітрынах гандлярскіх;
На бруку парваны загад генэральскі,—
Вечар асеньні пад плотам азглеў.

Марыя, Марыя на жорсткай панэлі;
Ёй ломіць суставы, ёй ломіць калені,—
Сэрцам сагрэцца ня можа ніяк.

Ня мае нічога, ня мае прытулку;
Начуе пад клёнам у цёмным завулку,—
Кожны абходзіць: знаёмы, сваяк.

Ніхто не атуліць матулінай ласкай;
Штовечар на вуліцы продае краскі:
Белыя астры і ружы крыві.

І сёння вось вышла з асеньнім букетам;
Ёй шлях асьвятляюць успыхі ракетаў,
Неба прарваўшы узлётам крывым.

Цярнёвая сьцежка жыцьцём пралягае,
Над ёю віхурыцца сівер паганы,—
Гэтаю сьцежкай Марыя ідзе.

Яшчэ маладая ў юнацкім узросьце,
А людзі страчаюць з агіднаю злосьцю,
Хмары бы чорныя—сонечны дзень.

Прышла калі ў горад, ахарканы брудам,
Парою трагічнай, гадзінаю труднай,
Дзверы ўсе ўзяты былі на пранты.

У хату ніхто ня ўпусьціў абагрэцца,—
Ад болю зайшлося Марыіна сэрца:
— Сёстры мае вы, мае вы браты!

Ніхто не назваўся ёй братам, сястрою..
Адзета была у нязвыклыя строі,—
Кожны праходзіў і пальцам пароў.

І кожны казаў паглядаючы скоса:
— Блакітныя вочы, ільняныя косы,
Пульс амывае пунсовая кроў.—

Прымелі каб толькі, парвалі-б кускамі..
Учора таксама і сёньня таксама
Слова прыветнага ёй не пачуць.

Радзеюць натоўпы на вуліцы золкай;
Вязучь ізноў раненых сьпешна ў двуколках,—
Муціцца радасьць, гора ў ваччу.

— Як многа, як многа! Якая іх веліч!—
Букет свой Марыя цісьне аберуч,—
Ружы крыві прамянеюць ярчэй.

Кривавіцца кожная ранаю сьвежай...
Схіліліся людзі пад стромкаю вежай,—
Падаюць сьлёзы на камень з вачэй.

Ляжаў у апошняй двуколачнай скрыні
У грудзі паранены Юры Іскрыніч.
Кроўю ацёкшы, страшэнна бляды.

Здалася яму яго ранаю ружа,—
Ён вочы зажмурыў ад страху, ад сьцюжы,—
Стылі на вуснах былога сьляды.

Балючая слодыч душу ап'яніла;
Павісла рука у бясьсільлі на біла...
Погляд Марыі ласкавы такі.

Адстукалі колы, адцокалі коні;
Дванаццаць гадзін адзваніла ў сутоньні,—
Ціха на вуліцах ўсіх гарадзкіх.

Трывожная боязь супуціла далі;
Гудкі палахлівыя раптам падалі—
Залпы гарматныя справілі плач.

Прожэктар прарэзваў сузмрочныя шаты,
Усе асьвяціліся вуліцы-шахты...
Гул у паветры, і бомба—на пляц!

Асколкі і косьці на бруднай панэлі;
Гарматаў грымоты... разрывы... шрапнэлі...
Страшна і дзіка раве цэпэлін.

Каменьні высока, высока ўзьляцелі;
Ляжала на бруку парванае цела,—
Мяса да костак агонь апаліў.

Шпiталь, санiтары i сестры,
Ланцэты i доктар-хiрург.
Асколак iржавы i востры
Дасталi з патрушчаных рук.

Глядзяць, разглядаюць уважна!
Кiваюць галовамi ў такт;
Рукамі асколак той важаць
I робяць спагадлiвы знак.

VIII

Даволi... мне хочацца зьвесiць чупрыну.
Вам далей раскажа ўжо Юры iскрынiч.

Падходзяць ка мне усiм скопам
I рану ўскрываюць маю,
Тут я ўспамянаю аковы
I голаў на грудзi хiлю.

Зьлiваюся потам халодным
I зубы зацяўшы, маўчу.
Салдат абарваны, галодны
Паўсгаў жабраком у ваччу.

Зьлiваюся потам халодным
I зубы зацяўшы, маўчу.
Салдат абарваны, галодны
Паўсгаў жабраком у ваччу.

Зьлiваюся потам халодным
I зубы зацяўшы, маўчу.
Салдат абарваны, галодны
Паўсгаў жабраком у ваччу.

Абрэзали мяса гнілое,
Аскрэблі ад рэбраў іржу.
Сказалі:—Нямашака зломаў,
Праз месяц зноў пойдзе к „ружью“.—

Шчыльней я заціснуў павекі,—
Зьмяіцца боль-гнеў у нутро:
Усе мы, усе мы калекі
За царскі агідлівы трон.

Мужчынскага цела абрубак
На ложку жалезным ляжыць.
Хоць кроўю аплыў ён і брудам,
А хоча ўсё-ж мучыцца-жыць.

Усе—напінаюць усілкі,
Сарваць каб разгноены струп...
Панесьлі у двох на насілках
Разбухла-абуглены труп.

Як дзіка ў гэтай палаце,—
Мучэньні катуюць людзей.
Душу маю чым мне залатаць
У гэты ачумлены дзень?

Здаецца і сонца патухла,
І сіль ледзяніцца ў імгле.
Мы кормімся хлебам пратухлым,—
Народ абяднеў, анаглеў.

Пашоў жабракамі па сьвеце,
Магілы жабрачыя скрозь.
У ночы пад зорным суцьвещьцем
Сьлязіны спадаюць на скронь.

Сырыя акопы, байніцы,
На тысячу крокаў прыцэл...
Я стрэльбу у час навальніцы
Сьціскаў 'шчэ мацней у руцэ.

Ўслухоўваўся ў шорах трывожны,
К зямлі прыціскаўся, бы крот,
І нюхаў, як вострыя ножны
Калючы раскусваюць дрот.

Мне дрож адбірала суставы,
І жылы нямелі усе.
Стральбу адкрывалі заставы,—
Гусьцеў кулямётны расьсеў.

Ўсіх выбілі, вывелі з строю,—
Жыцьцё занішто адалі.
Я вынес цяжкія настроі
Вось з гэных крываваых далін.

Сышліся народы імперый,
Сышліся ў прадсьмертнай вясне,
Ў паветры разьмякчана-прэлым
На'т месяц струпей, пасінеў.

Мне сорамна неяк сягонья
І горна, пакутна ў душы.
Пакорна ішоў у агонь я,
І брата за горла душыў.

Як стацца магло так са мною?
Ня ведаю нават і сам.
Ня ўзяў-жа усіх нас маню
Сьвяты імператарскі сан.

Змагаўся за трон я Расіі,
Імпэрыі воінам стаў,
Хоць помніў, што колісь над сынам
Матуля схіляла свой стан.

Матуля, мая ты Матуля,
Страшною ты стала якой!
Якою ты стала сутулай,
Згубіўшы шляхі у вякох!

Злажу я поэму аб гэтым
І буду чытаць на зары.
Зьбяруцца другія поэты,
Заплачам мы ўсе наузрыг.

Ў часы, калі зьвякае зброя,
Ў часы гістарычных падзей
Народы ўсё маюць герояў,
Выдатных, славурых людзей.

Поэты іх песьнямі славяць;
Імя іх на вуснах ва ўсіх.
Заўсёды народная памяць
За іх узьнімае кіліх.

Шчасьліўцы, шчасьліўцы народы,
Плянэта для вас для адных.
Ў краіне, з якой-жа я родам,
Заўсёды жалобныя дні.

Я сёньня ўглядаўся у цемру,—
Героя пабачыць хацеў.
Пабачыў-жа вострыя церні
І чорныя аплёваныя цені.

Па сьцежцы ступаў ён трусьліва
І нюхаў нахрапам зару;
Праз зубы цадзілася сьліна
І пляміла сочную рунь.

Ня мужная поступ героя,
А дрыжыкі ў страсе труса.
Як глянеш—нікчэмная гора,
Ня верыш, ня верыш на'т сам...

Ня буду я песьняю славіць
Прыблудны і чорны той цені;
Хоць знаю—што хочацца славы
У гэты засмучаны дзень.

Імкліва глядзела вачыма;
На сэрцы туга, непакой...
Што гэта была за дзяўчына?
Прыгожай ня бачыў такой.

Пачуцьцяў распалены прысак;
Рассыпаўся горасны сум.
На твары гаротныя рысы
Шчэ больш адцянялі красу.

Кроў білася ўспешаным пульсам;
Цень смутку ляжаў на брыві.
Маўчалі пунсовыя вусны,
Цалуючы ружу крыві.

Хоць цела страшэнна азябла,
Ўсё-ж стройнаю постаць была.
Лісты абрываліся з яблын,
Лістамі шуршала імгла.

Крыху ачуняю, як толькі,
На вуліцу тую пайду.
Я вечарам хмурліва-золкім
Яе разгадаю хаду.

Здалёк падзіўлюся на строі,
У вочы маўкліва зірну.
Душу усхваляюць настроі,
Бы ветры вясной ярыну.

Ёй песню, я ведаю добра,
Злажу не адну давідна.
Мне блізкаю нейкай і роднай
Яна ўсяго толькі адна.

Імя дарагое—Марыя
Пачуў, калі везьлі ў шпіталь.
Бульвары, завулкі сырыя
Ўцякалі у дзікую даль.

IX

Туман над полем пыліць,
Вятры разносяць гар.
Над шляхам плойма пылу,
Бы шэрань сыпкіх хмар.

У тры рады павозкі,
На сотні вёрст абоз;
Дубовых сьпіцаў лёскат
І зьвяк старых атос.

Гнядое ржаньне коняй,
Падкоў адцоклы лязг.
Куды і хто іх гоніць
Пад гэты сьцюжны бляск?

Трарахкі клёкат колаў
Счарніў з зямлёй траву.
Гурты худой жывёлы
Ад голаду равуць.

Абапал рэчкі шустрой
Прыстанішча-начлег.
Як многа хрусту, хрумсту...
Маршчынаў на чале!

Зьнябытых адпачынак,
А колькі бегатні,
Мая, мая Айчына
Твае у змроку дні!

Пылаюць на іх шчоках
Агні... агні... агні...
Па цвёрддай грудзе чокат
Казацкае ганьні.

З-пад пунь нясуць салому;
Трашчаць сяліб платы.
Усюды трушчаць, ломяць
Пад словы калатні.

— З агнём пашло ўсё наша,
Няхай ідзе й другіх.
Мы ўсе ў магілы зьяжам,
Замкнём жыцьця кругі.

Мы сёньня людзі гневу
І шлём людзям праклён.
Вятры у буйным хмелі
Латошаць злосна клён.

Скарынку хлеба просім,
Як не... то й так бяром.
Ў душы і сэрцы восень;
Журба між хмурых броў.

Дачок казакі гвалцяць,
А жонак сьмерць бярэ.
Лепш пальцы даць пад вальцы,
Чым трушчыць у ярэ.

Мы сталі жабракамі,
Нас гоняць, бы сабак;
У торбу дараць камень,—
У ім спагады знак.

Худыя дні выгнаньня
Вядуць у край чужы.
Ў раскопаным кургане
Касьцяк жыцьця ляжыць.

Вайна, вайна ліхая
Са сьвету нас зьвядзе.
Краіны не адхаіць
Вялікі прышлы дзень.

Шмат новых пакаленьняў
У змроку ўзьніме сьцяг—
Ў адно пакуль камленьне
Лісты ўсе зашасьцяць.

X

Лясы прымеце да сябе мяне,—
Хачу забыцца і спачыць душой;
Мо' пройдзе сум, а з ім і боль міне,—
Я гэтага знарок да вас зайшоў.

Дазвольце сесьці на асмаленым карчы,—
Ўжо аступацца цьвёрды крок пачаў.
Што бачыў я, дарогай ідучы,
Што бачу тут, што мірсьціцца вачам?

Прастор убёр зялёны свой знасіў,
Зімы і восені марозны стык.
Са сьвістам розгі рассякаюць сінь,—
Вятры паабшчypалі з дрэў лісты.

Пасыпалі на мёрзлую траву,
Растрэсьлі па пустых палёх.
Каровы бяспрытульныя ірвуць
На межах згорбленых сухі быльнэг.

А коняй капыты капыцяць рунь,—
Вярнулася дзікунская пара.
Хвасты зьвіняць у сотні струн,—
Музыка-сівер сеў за іх іграць.

Даўно, даўно ня чуў такой ігры,—
На сэрцы стала 'шчэ цяжэй і горш.
Ўхапіцца-б мне за хвалі грыў
І слухаць конскіх жылаў дрож.

Ўхапіцца-б і ў бяспамяцьці гукнуць:
Їмчы, гарачы, жвавы мой пэгас,
Їмчы мяне к разьбітаму акну!
Прышоў, настаў для ўсіх трагічны час.

Жыве на поплаве сям'я, радня,
Накрыўшы туманом жалобны стол.
Гараць грамніцы ноч усю да дня,
Капае брат сястры азглелы дол.

У гэты год закліаты і ліхі
Каму у радасьці сьмяяцца, жыць?
Скапаны на магілы ўсе шляхі;
Усюды й скрозь панурыя крыжы.

Пад імі кленчаць зоры і вятры,
Пад імі кленчыць выгнаны народ;
Сьпяваюць псальмы раніцай віхры:
— Бясслаўна гіне чалавечы род...

Поэтам трудна быць у час такі,—
Душа заходзіцца ад горкіх слоў.
Калі гарматамі грымяць вякі,
Ня ўскінуць песьні дымавых заслон.

Яна пад імі ў змрочным забыцці
Праходзіць ночы ціхаю хадай.
Змаўкае кананада у жыцці,
Зьяўляецца й яна страшной, худой.

А мне ў агідны і крывава дзень
Марыі песьні суджана дарыць.
Людзкі галосіць пры дарозе цень,
Старыя сосны плачуць у бары.

XI

Зьмяніўся Менск няшмат,
Віюцца вуліцы ўсё тая-ж.
Глядзіць гандляр з-за грат
І лічыць сотні залатыя.

Зайздроснаю рукой
Аблапаў ён зямлі багацьце.
Касьцюма модны крой
Адсвечвае ангельскім глянцам.

Індустрыі пару
Ён праслаўляе ў час вячорны;
Ён воін і патруль
Славутай сьцені—біржы чорнай.

Валютчыкі вайны
У банк нясуць свае рахункі,—
Нядарам-жа яны
Зьбівалі цэлы год чыгункі.

Дзе вуліц зьбег, разьбег,
Там поліцмэн з дубінай ёмкай.
Па рэчнай разьбе
Ўсё тая-ж мчыцца конка.

Ўсе шыльды тых-жа фірм
Ў провінцыяльным стылі рускім:
Без футурыскіх рыфм,
Не ў маякоўскім рытме трускім.

Гіронія жыцьця,
Даволі быць такою кплівай!
Нам трэба рытм шаўца,
Каб песьні сходзіліся клінам.

Нам трэба шмат чаго,
Нас гэтае і тое рупіць.
Ў заводах згас агонь,—
Гарланяць ўсе ў гарматны рупар.

Панэляй я іду,
Гляджу сабак, як ловаць гіцлі;
Ў грудзёх займае дух,
А хочацца на ўсё дзівіцца.

І неяк міма ўсё,
Ў ваччу адзіны сьветлы вобраз.
Няўжо ён мара, сон?
Няўжо ён ласка, страх і грозьба?

Ня ведала зямля
Яшчэ такое героіні.
Дзе ты, дзе ты, мая
Краса-юнацкая Марыя?

Ўвесь дзень і ноч усю
Цябе я зваць і клікаць буду,
Хоць, ведаю, касу
Не распятуць прадаўцы—юды.

Ты выйдзеш да мяне,
На рысы твару ўнікла глянеш.
Мой ціхі сум міне,
Разьвеецца ў вятрох ільняных.

Нэрвовы непакой
Ў суставах курчыцца каляных;
Дрыжачаю рукой
Ірву агідную рэкляму.

Вачмі сьвідрую рух,—
Ў ім скарб нязгублены шукаю,
Ў сузмрочную пару
Ліхтарні рот бяззубы скаляць.

Пад імі моўчкі я
Ўступаю на квартал цэнтральны.
Вунь постаць нейчая
Дрыжыць на пляцы тэатральным.

Юнацкія гады
Ў баях на фронце ўсе знасілі...
Хутчэй пайду туды,—
Магнэсава я цягне сіла.

Пры ўходзе у тэатр
Яна хаду сваю спыніла.
— Бывае шмат утрат...
І вусны сьціснула жакліва.

— Чужыя песьні тут
Мне раны сэрца разьдзіраюць.—
Сыгнал... агонь патух...
Дрыжыць у вопратцы дзіравай.

Прашу, скажэце мне,
Крываваых ружаў дзе нарвалі?
Ў якой яны імгле
Маглі укрыцца ад навалы?

Дзе вырасьці маглі
З такім паведам сьнежным астры?
Ў якіх садох? Калі
Народ пашоў па сьвеце з кайстрай.

М А Р Ы Я

Палёў нізінных шыр
Апырсана крывёй гарачай.
Запушчаны пустыр
Акроплены сьлязой бядачай.

Вось там Курган-гара,
Вось там скрозь сьвежыя магілы;
Замоўкла струн ігра,
Там астры й ружы вецер хіліць.

ІСКРЫНІЧ

Якога роду вы,
Што словы працінаюць сэрца?
Шалёны вецер выў...
Ня мог раней я з вамі стрэцца:

Скажэце, хоць і чуў,
Завуць як вас, як вы на імя?
Я ведаць, знаць хачу
У гэты вечар хмельна-сіні.

МАРЫЯ

Бязродная, адна;
Ня ведаю сваіх я продкаў.
Няйначы ўжо віной вайна,
Што я спаткала дзень гаротны.
Ішла жыцьцё пазнаць
І думала, што горад прыме...
Мяне іначай зваць,—
Завуць-жа ўсе—Марыя.

ІСКРЫНІЧ

Прабачце, я іду
Спаткаць знаёмых за заслонай.
О, колькі, колькі дум
Яна ўзбудзіла чулым словам!
Я раскажу сябрам
Аб сёньнешняй сваёй сустрэчы.
Каб толькі ўсё сабраць...
Я раскажу ня раз, а трэічы.

XII

Вось тут, за рогам блізка,
Даўнейшых дзён піўная.
Вось там, агонь дзе бліснуў,
Прайшоў хтось у панаме.

Хадою жвава-лёгкай
Ў сUCEмень проста смаліць.
Ў сUCEмні рот галёкнуў
І зубы сьцялі палец.

Начуе вечна й днюе
На ганку сын сабачы...
Зайду і я ў піўную
Знаёмага пабачыць.

Я колісь тут спаткаўся
З расьсеяным музыкам;
Сказаў яму: раскайся,
Што стаў чужым заікам.

На разьвітаныне шчыра
Ён мне руку паціснуў.
Паўзьлі, паўзьлі са шчылін,
Паўзьлі нямыя мысьлі.

Зайду—былое ўспомню,
Забудуся пад хмелем;
Спачну ад дзікай бойні;
На сьвет зірну праз вэлюм.

Цераз парог ступаю,—
Рукою насыцеж дзьверы.
Зялёны дым слупамі
Над чалавекам-зверам.

Ня ўсьпеў вачмі абвесьці
Прытулак гэты п'яны,
Як нехта раптам з месца
У радасным зіяньні:

— Адкуль? Якім парадкам?
Сядай за гэты столік!
Расказывай-жа, братка!
Ня бачыліся столькі.—

Абняліся раптоўна
У братні пацалунак,—
Я толькі тут успомніў,
Што Руцэрн так цалуе.

РУЦЭРН

Знаём-жа будзь з колегам:
Антокаль,—Ю. Іскрыніч.
Я горад ўвесь абегаў,—
Шукаў твайго прыпыну.

Дачу́йся, расказа́лі,
Што ты у грудзі ранен...
Душа сьцякала жалем,
І вечарам, і раньнем.

Ня мог знайсці шпіталю,
Ў якім ляжаў, лячыўся.
Самоты дні насталі,
І сум між слоў сачыўся.

ІСКРЫНІЧ

Ніхто мяне з знаёмых
Ніразу не наведаў.
Акно ў сукне зялёным
Не прапушчала сьвету.

За гэтую заслона́й
Міналі дні ў халаце.
Два месяцы з паловай
Адлежаў я ў палаце.

Пасьля—агляд камісій,
І месяц мне папраўкі.
Пятлёй пуціны завіліся,
Ўпіліся ў ногі п'яўкай.

Хадзіў я штодзень імі
І ў муках страшных тросься.
Аб гэтым успаміны
Ня здолеюць забросьняць.

Я звалакаўся ў поле,
Я быў сабакам збродным,
Я выць пачаў ад былою
За лёс краіны роднай.

Каму жыцьцё ручыла?
Хто быў з людзей шчасліўцам?
Ў каго ня нylі жылы
Ад дзікай навальніцы?

АНТОКАЛЬ

Між нашага народу
Такіх няма, ня знойдзеш.
Увесь ён гэтым годам.
У край чужацкі сойдзе.

Сыны-ж яго на фронце
За Русь сьвятую гінуць;
Ня знаюць, што пад сонцам
Ёсьць недзе іх краіна.

Дый што з таго, што знаеш,
А йдзеш, ідзеш пакорна.
Што сталася вось з намі?
Ўздыхаем толькі горна.

Ўздыхаць так доўга будзем
І наракаць бяслаўна
Хапаць рукой за грудзі
І вершам слаць пасланьні.

Занадта гнеў лірычны,
А часам холад, сьцюжа.
Мы да ўсяго прывычны,—
Наш дух зямлёй кантужан.

Мне хочацца парою
Гарою стаць вялізнай,
Каб заслانیць сабою
Ад бур навальных бліжніх.

РУЦЭРН

Хацець—яшчэ ня значыць,
Што хопіць сілы зьдзейсьніць
Мы маем многа мачых
І ім складаем песьні.

За іх часамі робяць
Лісьлівую нам міну.
Сябры, здаецца, дробязь,
А ўсё-ж як горна сыну!

Як цяжка ў хворых лёгкіх,—
Разьеў іх газ атрутны.
Жыцьцё прайсьці нялёгка,
А вельмі й вельмі трудна.

Для нашага вось брата,
Які заўсёды ўзрушан,
Утрата за утратай
Ў нялюдкай гэтай калатушы.

Ў тональным гуку, слове,
Ў расплыўчатае фарбе
Кладуцца сьцені слоем,
І рытм ў сьценях зябне.

Хацеў я словы сёньня
На музыку пакласьці,—
І вышла вяла, сонна,
Душа была хоць насьцеж.

Ну сорамна, дый годзе...
Яна-ж такой прыгожай
На сьвет хоць зрэдзь выходзіць,
А зрок людзкі трывожыць.

ІСКРЫНІЧ

Што кажаш ты? Што чую?
Каго назваць ты хочаш?
Ніяк я ня ушчуну
Уцехі ў пылкіх вочах.

Зірні, як я зьмяніўся,—
Ўвесь ахоплен шчасьцем:
І боль суціх зьмяіцца,
І пульс біцьцё учасьціў.

Няйначы ты гаворыш
Аб тэй, што краскі носіць,
Што вырасла у горы
І зябне ў гэту восень?

Няйначы аб Марыі
Ты нам хацеў напамніць?
Гатоў я кінуць-рынуць
І гойкнуць скрозь сутоньне.

АНТОКАЛЬ

Чакай, мой дружа слаўны,
Што я скажу, паслухай!
Туманам сінь заслана,
Зара ў палёх патухла.

У далях абліваха,—
Пад ёй азглелі людзі,
А ноч зайшлася яхам
І шлях сьлізготай лудзіць.

Куды, куды ты гойкнеш?
Усюды пуста, дзіка:
Лісьцё ў садзе мокне,
А ў хатах смага ікаць.

Цяпер яе ня стрэнеш,—
Яна ў сьлязах нішчымных,
Адна, бяз родных стрэньніх
Ўшчыняе дзьверы шчыльна.

Я вобраз гэты бачу,
Ён у ваччу заўсёды.
Я не магу іначай
Узьняцца на'т на ўсходы.

Мне вобраз гэты сьветлы
Ня раз сюжэтам будзе,
На выстаўцы сусьветнай
Яго пабачаць людзі.

РУЦЭРН

І я вам тут клянуся,
Што прысьвячу ёй творы;
З такой, няйначай мусіць,
Каменьне й то гаворыць.

Яна такой нязвыклай,
Яна такой таемнай;
Таму ня быць музыкам,
Хто гэтага ня ўкеміць,

ІСКРЫНІЧ

Сябры, сябры мае вы,
Як весела мне з вамі!
Ў раі, напэўна, Еве
Так ня было з Адамам.

Калі лятуць... у вырай—
Люблю сачыць за лётам.
Кахаю я Марыю
Усёй сваёй істотай.

Калі-ж я чую часам
Яшчэ чыё прызнаньне,—
Тады душа ня гасьне,
Тады душа ў сьвітаньні.

Вы тут перада мною
Нядаўна прысягнулі;
Я веру,—не з маною-ж
Зайшлі сюды вы з вуліц.

Прысягу—абяцаньне
З вас зьдзейсьніць кожны, кожны.
Пагодны дзень настане,
Мы выйдзема на пожны.

Там стрэнемся па-брацку,—
Ў зямлю вачэй ня ўтупім.
Уцехай разгарацца
Настроі у наступным.

Народ мы апавесьцім
Аб вобразе мастацкім;
Той музыкай, той песьняй.
А трэці ў фарбе яснай.

Узьнімем шклянкі вышай
І чокнемся за творчасць!
Мы дні наноў расьпішам:
У яснасьць і узорнасьць.

РУЦЭРН, АНТОКАЛЬ

За тост мы піць гатовы,
За тост і за мастацтва.

УСЕ

Радзеюць ночы бровы,
Пара і нам растацца.

XIII

ПЕСЬНЯ ПЕСЕНЬ

Зьвякае, лязгае зброя—
Лязгам па сталі, па броні.

Лушчыць галовы, бы зёрны;
Хвалі чырвоняць вазёры.

Ў гневе народныя зборні,—
Рвуцца спрадвечнасьці корні.

Їх разгрызаюць зубамі;
Прышлыя дні іх ня збавяць.

Прышлыя дні неўзабаве,—
Цемру крывёю разбавяць.

Казку суровую збаюць,—
Ліцьме кроў з беллага збана.

Многа заўсёды на згоне
Бруду бывае і гною.

Будуць імчацца ў пагоню
З кодэксам новых законаў.

Цяжка паверыць сягонья, —
Раны-ж ачысьцяць, загояць.

Слаўлю я гэнымі днямі
Повеі косаў ільняных.

Палкасьць—ажогі агнямі
Я не дазволю спаганіць.

Выйду к табе на спатканьне, —
Ўзлокчуса моўчкі на камень.

Буду чакаць твайго выйсьця, —
Ў сіні супуцяцца лісьця.

Смутац ня будзе імгліцца
Ў лесе з хваёвых ігліцаў.

Зоры па іншаму бліснуць, —
Шчодро рассыплюць іскрытасьць.

Ты не мадонна, —Марыя,
Граю табе я на ліры.

Самыя кволья словы
Ў тонах музычнай асновы.

Ўслухайся, ўслухайся толькі,
Шчырасьці сэрца ў іх колькі!

Вечарам гэтакім сінім
Першая ты між усімі.

Рукі к табе прасьціраю,—
Хочу зямнога я раю.

Тут прыгажосьць і пякнота,
Ўзьлёты людзкія ў ясноты.

Тут найвялікшая творчасць
З хлебам пракіслым і чорствым.

Ўсё падарыць ты у моцы;
Гэткія бровы! а вочы!..

Зналі поэты прыгожих,—
Славіў па свому кожны.

Кожны ў сьвятым захапленьні
Слаў свае песьні-маленьні.

Сёньня такім я шчасліўцам,—
Маю каму памаліцца.

Песьня мая не загіне,—
Слаўлю Багіню Багіняў.

Толькі зямную, зямную...
Сьцюжы у полі зімуюць.

Ў сэрцы ня сіверыць вецер,—
Зоры і сонца ў ім сьвецяць.

Ў іхных яснотах праменных
Слоў залатыя імгненьні.

Вецер павеяў паўночны
Ў вочы, блакітныя вочы.

Скроні нітуюцца шчыльна,—
Вецер над сьцежкаю пыльнай.

Вецер такі неахайны,—
Хоча разьвеяць каханьне.

Радасьць апошнюю вырваць,
Кінуць на беразе жвірным.

Ходзяць дзе чорныя птахі,
Быццам пустэльні манахі.

Вецер паўночны, суціхні!
Годзе ўжо гойсаць на зьвіхах.

Дзень учарайшы успомніў,
Хіба таму й непакойны?

Хіба сьпяваеш па ім ты
Гэтак працягла, інтымна?

Заўтрашні дзень прыгажэйшы,—
Лепш прывітай яго першым

Ўрэжся прарэзьлівым сьвістам
Лепш у туманную мглістасьць.

Вецер—гайсун мой заўзяты,
Ў слове і песьні узьнятасьць!

Будзь-жа крыху ласкавейшым,--
Дай ёй прайсьціся па сьцежках.

Глянучь у чыстыя далі,—
З ёю краса маладая.

Так-жа—і дні маладыя—
З творчым запалам, уздымам.

Сонца, ўсьміхніся ігрыва,
Сонца, ўсьміхніся Мары!

Родны народ у выгнаньні,
Што яму песьні каханьня.

Ў рваным, дзіравым адзеньні
Зглее, трасецца штодзенна.

Сьлёзы, жалоба, хаўтуры,—
Стаў ён панурым і хмурым.

Толькі адны прычытаньні
Чутны на зроку й сьвітаньні.

Чорныя, чорныя ночы...
Колькі ў душы чэрваточын!

Як яна можа сьмяяцца?
Гнойныя раны у лямцах.

Їх аніхто не загоіць,—
Боль у магілу загоніць.

Дзікая жудасьць, адчайнасьць;
Горач пячэ надзвычайна.

Ў гэтакім часе жахлівым
Песьні складаю Марыі.

Я ня умею іначай
Дзён гаратлівых адзначыць.

Можа мой грэх і сьмяртэльны?
Можа я вырадак, шэльма?

Што-ж, няхай сына прабачаць,
Сың ня умее іначай.

Сьцежкай ня йшоў-бы якою
Песень ніяк не ўспакою.

Песьні ў гармоніі дзіўнай
Змрочнай вячорнай гадзінай.

Музыкай вобразаў стройных
Рвуць, разрываюць настроі.

Шэрань спадае, радзее;
Ў сэрцы квітнеюць надзеі.

З імі ня знаеш трывогі,
Ўзносішся духам убогім.

Ў целе бадзёрасьць ня гасьне,
Ў зроку імклівасьць і яснасьць.

Вобразы ў сьмелых абрысах
Гордыя голавы высяць.

З імі лягчэй і мучэньне,—
Радасьць ня так яно чэрніць.

Плашч свой ускіну, адзену,
Покуль ня зьвялі надзеі.

Зоры цярусяць мякіну,
Выйду й вачыма акіну.

Квола настаўлю прыгоршні
Ў сіні засмучаны водшыб.

Буду зьбіраць гэту россып,
Быццам гаючыя росы.

Хай сабе буду дзівачным,—
Дзе-ж мне такому дзявацца?

Зоры ў сузор'ях начуюць,—
Голас з зямлі не пачуюць.

Радасьці смутак ня муціць;
Зоры ня маюць пачуцьцяў.

Імі-ж ахоплен я сёньня,
Быццам вясновы дзень сонцам.

Песьню яны выклікаюць
Ў рытме музычным, цікавым.

Ў слоўе хілюся на персі,—
Вобраз Марыі у песьні.

Чулая й скромная духам;
Цела—гармонія рухаў.

Гэтакай лёгкасьці грацыі
Дзевы ніколі ня знацьме.

Дзевы—мадонны музэяў,
Голавы ніжай наземце!

Вы пры жыцьці бессаромным
Лёгка растрачвалі скромнасьць.

Кожнаму ў палкай пасьцелі
Вы аддаваліся целама.

Кожны хацеў стаць шчасьліўцам,—
З персямі й вуснамі зьліцца.

Сталі таму і бясьсьмертны,—
Славяць вас людзі і ветры.

Дзевы, чало нахіліце!
Дзевы, пападайце ніцма!

Будзе праходзіць між вамі
Дзева у косах ільняных.

Нізкім паклонам вітайце,—
Дні яе толькі сьвітаюць.

Прыдуць красы яе творцы
З воляй няўломнай і моцнай.

Ўжо ім ня скажуць:—Ня слаўце,
Ў нашай ня будзеце ласцы.—

Гэтакіх слоў не пачуюць;
Ведаць ня будуць ушчунку.

Дні будуць сонцам лістаца,
Дні будуць сьветлым юнацтвам.

Радасьць—Марыя і шчасьце,
Песьні з табой не растаца!

Заўтра канчаецца месяц,—
Тэрмін пабыўкі і песень.

Сэрца зноў горач ахопіць,—
Духу стрымацца ня хопіць.

Ў далях скрыжуюцца тропы,—
Імі прайду я ў акопы.

Хрусьне пад крокамі крэмень;
Ў плечы урэжацца рэмень.

Зьвіснуць патроны на грудзі,—
Смутак іржою забрудзяць.

Пояс абвесьяць гранаты;
Будзе таварышам ратнік.

Ўночы пад сьвісты і шумы
Пойдзем ў атаку страшную.

Новы, мой любы таварыш,
Што мне тады ты параіш?

Пэўна, ня зможаш даць рады,—
Будуць ірвацца знарады.

Тысячы вострых багнэтаў
Будзе мігцецца ў агне тым.

Нас разарвуць яны люта,—
Кроў успаветраць салюты.

Годзе, даволі прароцтваў...
Сумам авеецца ростань.

Нізка я, нізка схілюся,
Горкай сьлязою зальлюся.

Ўзойдзе змардованы месяц;
Прыдзеш мяне ты уцешыць,

Вусны прыложыш да раны;
Горача ў вочы я гляну.

Будзе апошняя стрэча
Ў заўтрашні, заўтрашні вечар.

XIV

Такога вось чулага сына
Ўзрасьціла Матуля ў нядолі,—
Хоць вораг яе і асіліў,
Хоць плечы прыгнуліся долу.

З гаротнай сваёю сястрою
Ніколі ня быў у солёнах...
Нязвыклая чуласьць настраюў,
І нейкая шчырасць у словах.

Дзіцяці малому равесьнік,
З душой неасмоктанай вуснем;
Заўсёды ласкавую песьню
Дарылі свавольныя вусны.

З яе гаварлівай усьмешкай
Ішоў да людзей, у жыцьцё.
Віліся вужакамі сьцежкі
На хібе разыюшаных дзён.

Ён імі дайшоў да адчаю,
Ў адчаі пашоў і пад зброю.
Пачаў ён і днямі й начаі
Балюча насупліваць бровы.

Ў душы расьцілалася восень,
Ажоўкляя рвала паданьні—
І толькі ўсяго засталася
Уцехаі сьвятое каханьне.

Яго ён у песьні уславіў
Тады, калі людзі зьміралі,
Калі на жалобнае лаве
Нізалі з сьлёз сьмерці каралі.

Уславіў, і ў дзікую бойню
У заўтрашні вечар пагналі.
Аб гэтым я сёньня ўспомніў,
Калі углядаўся ў далі.

Якраз падрыхтоўка да штурму
Вялася ў ягонае часьці,
Быў ён нявясёлым і хмурным,—
Такое ўжо выпала шчасьце.

Жыцьцё на крываваых руцінах,
А радасьць у віхры зялёным;
Ён ліст напісаў на радзіму
Да блізкіх і добрых знаёмых.

Прыводжу ліст гэты ў поэме
У росчырку простым і звыклым,
Прыводжу яго тут бяз зьмены,—
Сябры, прачытайце унікла.

Л І С Т

Мой любы сябра Руцэрн,
І дарагі сабрат Антокаль!
Як тут знарады рвуцца,
І колькі раненых навокал.

А колькі бітых, мёртвых
Ляжыць у чорна-сінім змроку.
Жыцьця надзеі сьцёрты,—
Пільнуе сьмерць на кожным кроку.

Паўзе асьлюзлым гадам,
Працягвае свае мне рукі...
Якая кананада!
Які грымотны грукат!

Руйнуе ўшчэнт акопы,
Зямлю узносіць аж да зораў.
Пад кулямётны лёкат
Густой крыві цякуць разоры.

Які я ўвесь зьнябыты!
Гатоў ад смагі з іх напіцца.
Таварышы пабіты,—
Тырчаць з грудзей іх рэбраў сьпіцы.

Мабыць ў атаку кінуць
Пад гэтым полымем грымучым.
Усім тут нам загінуць,
Усіх бязьлітасна замучаць.

Апошні ліст няйначай
Да вас, сябры, пішу я з фронту.
Вас болей мне ня ўбачыць...
Засну пад дымнаю ратондай.

А як душой жадаю
Яшчэ хоць раз сустрэцца.
Ў вачох паўсталі зданьні
Кастлявай і агіднай сьмерці.

Я вочы засланяю,—
Яна-ж збліжаецца ўсё бліжай.
Я нават сам ня знаю,
Хто шчокі й вусны мае ліжа.

Чаго так б'юцца жылы
І водзяць алаўком няроўна?
Мне тут усе чужыя,
Ніхто й па сьмерці ня прыгорне.

Сябры мае, даруйце!
Усё-ж яшчэ я не нябожчык.
Калі знарады рвуцца,
Я чую нейкі дзіўны пошчак.

Хачу часамі нават,
Каб рваліся вось гэтак песьні;
Каб іх адчай і лямант
Віхры над пушчамі разьнеслі,

Ну што-ж, калі й загіну
І косьці струшчацца на порах,
Затое-ж вы краіну
Аздобице ў свае узоры.

Сяброўскі гэны вечар
І шчырасьць вашых слоў гарачых
Маю душу тут лечаць,
Калі заходзіцца ад плачу.

Ўжо ліст пісаць даволі...
Паклон аддайце мой Марыі,—
Ня здраджу ёй ніколі...
Да вас з пашанаю.

Іскрыніч.

Чытач мой і крытык дасьціплы,
Ці быў на узгор'і ты стромкім?
Там ветры ня юдзяць асіпла,
Лістаючы песень старонкі.

Мне сорамна й неяк няёмка,
Што й сам я на ведаю добра,
Ці голас героя замоўкнуў,
Ці блудзіць з жабрачаю торбай?

Ня бачу Іскрыніча штосьці
У нашай сям'і абяднелай;
Ці-ж ветры патрушчылі косьці
Калі яшчэ толькі віднела?

Няўжо яно гэтак збылося?
Ніяк не магу я зьмірыцца!
Няўжо так накіпілі над лёсам
І сьлёзы зьмялі у крыніцы

Хто песьню сягоньня нам зложыць
І смутак разьвее Марыі?
Ці зможам жыцьцё упрыгожыць
Ці толькі сябе з ім памірым?

Баюся, што можа так стацца,
Хоць можа й ня кемаць другія.
Ці-ж старасьць у нашым юнацтве,
Што толькі й складаема „гімны“?

Хоць часам і хочаш другое,
А ўсё неяк рытмы калечыш,
Ці-ж „гімны“ нам раны загояць,
Што іх узвалілі на плечы?

Ну што-ж—хай сабе і ня здзівяць
Вось гэтыя ціхія словы;
Я хочу, каб толькі радзіме
Яны не спляліся ў заломы.

Бо толькі мая ў ёй уцеха—
Ня хочу я з гэтым хавацца;
Хоць знаю—аб гэтым бяз сьмеху
На’т дзеці ня кажуць і матцы.

Прабачце, калі што ня гэтак,
Бо неяк ня ўмею пад струнку.
Ня быў-бы я й мусіць поэтам,
Прасіў каб ад бога ратунку.

Ня ходзіма сьцежкаю чорнай
І голаў пад ногі ня земім...
Абходзіў я сёння і ўчора,
Абходзіў тэатры, музэі.

Хацеў адшукаць, падзівіцца
На тое, на што прысягалі
Антокаль і Руцэрн...
Калі чырванелі прагалы.

Ды толькі нідзе анічога
З тых слоў не пачуў і ня ўбачыў;
Здалёку пачуў адно скогат—
Ня знаю—людзкі ці сабачы...

Эх вы, мастакі і музыкі,
Дзе вашыя слаўныя творы?
Няўжо іх падралі на лыкі,
Калі разгараліся зоры?

Няўжо так загінула дзіка
Ўсё тое, што вы падарылі?
Мае мастакі і музыкі,
Ўшануйце, услаўце Марыю!

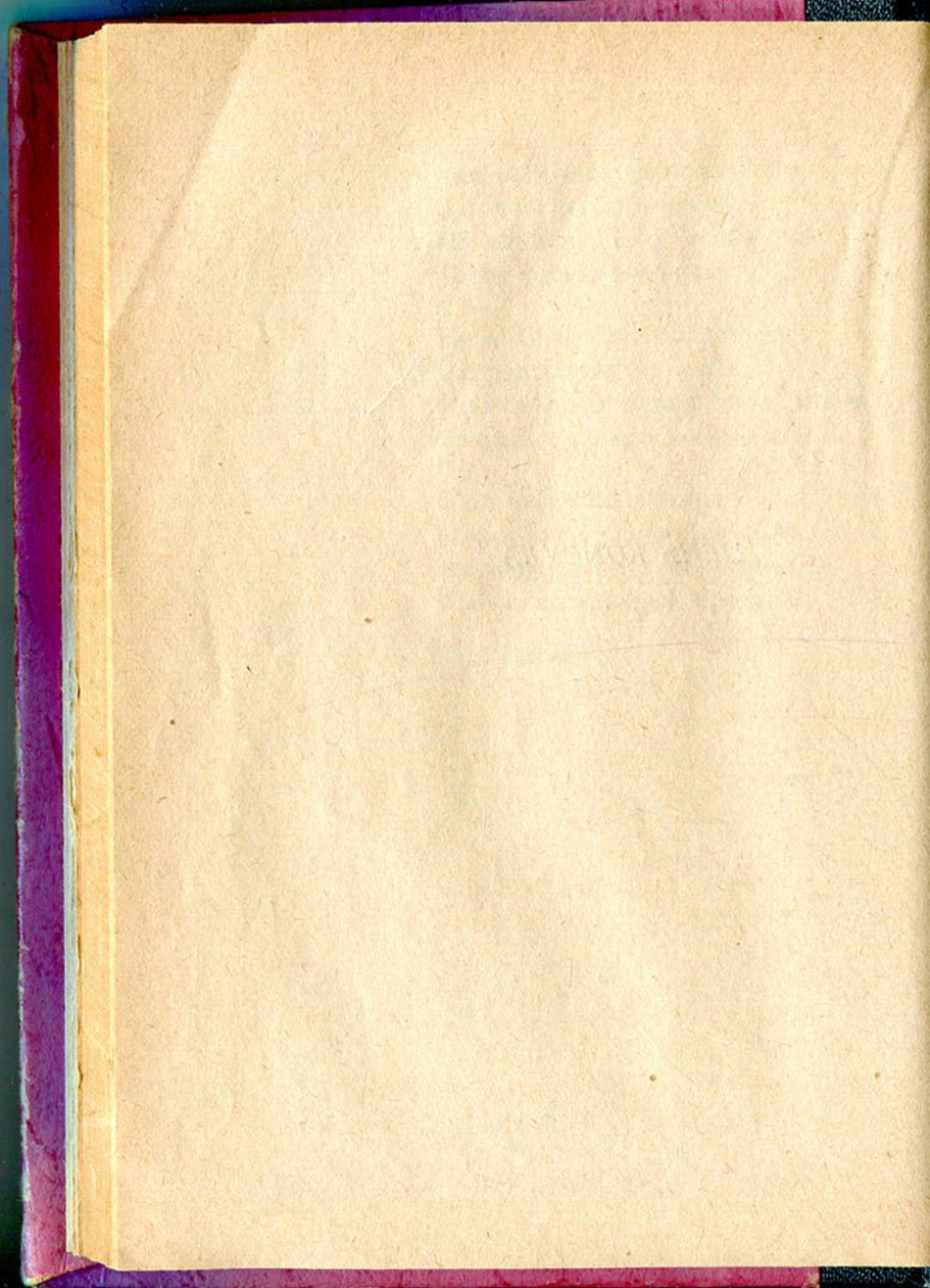
Калючай няма агарожы,
Загоены ржавыя раны.
На вашым шляху, падарожы
Такое вясёлае раньне.

Ня выбіты сілы дазваньня
І сэрца, душа не астылі.
Мне хочацца разам быць з вамі.
Тварыць у народжаным стылі.

Якія нязвыклыя тоны
У фарбах і словах агняцца,
Ня ведаць мем з імі утомы,
Мае спадарожныя брацьці!

1927—28 г.

ЦЕНЬ КОНСУЛА

ЦЕНЬ КОНСУЛА

(1918)

Політыка, кажуць, цудоўная рэч,
Цуднейшая нават за шашкі, шахматы;
Прад ёю пакорна схіляецца меч,
Прад ёю змаўкаюць гарматаў раскаты.

Кідае народы ў прадоньне зямлі,
А ў мілым настроі да славы уносяць.
Політыка—слоў каламутны разьліў,—
Ад іх застаецца заўсёды хтось з носам.

Часамі, каб мэты свае дасягнуць,
Ўжывае яна найпадлейшыя сродкі:
Душу вырывае з сьвятога агню,
Атруты падносяць на брудным ісподку.

— Што ў гэтым такога нялюдзкага ёсьць?
Разводзіць рукамі і цісьне плячыма.
Ухмылкай на вуснах усьцішвае злосьць,
Ухмылкай аценьвае кожны учынак.

Тактоўнасьць у словах, у морганьні воч;
Ня церпіць таго, хто супроць этыкету.
Па сэрцы ёй заўжды шпіёнская соч, —
Надзейныя слугі сталічных газэтаў.

У моднай візытцы выходзіць яна
І заўжды пад чорна-атласным цыліндрам.
У чадзе банкетным, штоночы да дня,
Ёй тосты узносіць разьменены лідар.

Ён ставіць яе найвышэй усяго:
— „Ну што перад ёю плянэты вярценьне?
На‘т з гор ня у сіле атрэсьці сьнягоў,
Ад холаду хутка й сама апруее.

Ня сьмее зьмяніць свой заезджаны шлях,
Ня сьмее парушыць рытмічнага бегу;
Ў сусьветах гармонію быццам знайшла,
Сваю найвялікшую радасьць, уцеху.

Гармонія дзіка ў людзкой грамадзе,
Політыка з корнем яе вырывае, —
Ўжо волас зусім пасівеў, парадзеў,
Нікога ня вабіць бабуля кривая.

І толькі поэт, хваравіты юнак,
Часамі ад дурасьці песьню ёй зложыць.
Мы-ж людзі з халоднай душою ўюна,
Мы з ёю суровы, мы з ёю бязбожны“.—

Мой блізкі знаёмы, ваш сябра адзін,
Які уганяўся ў юнацтве за музай,
Які у поэзіі хмызнай блудзіў,
Політыкай песьню дашчэнту замурзаў.

Казаў:— „Я ня ведаў што ўся у ёй моц,
Ня ведаў яе ўнутраных я сэкрэцый.
Ня будзе больш мучыць бяссоньніцай ноч,—
Умею цяпер ужо цела сагрэцца.

Ня ведаў, што трэба ўхмыляцца знарок,
Я-ж думаў, што ўсё гэтак проста і чыста.
Даваў я жыцьцю не адзін ўжо зарок,
Што шлях свой жыцьцёвы прайду урачыста.

Дык гэта-ж было захапленне адно,
І зараз над ім я разводжу рукамі.
Куды выгадней апусьціцца на „дно“,—
Пад голаў там будзе хоць шчэбневы камень.

Знаёмства другое зусім завяду;
Нічога, што скажуць: нікчэмны натурай,—
Затое віно буду піць, не ваду,
І буду вясёлым на кожных хаўтурах.

Нічога, што ў песьні душою зманю,
І будзе яна слоў іржавых асколак,—
Затое прыкмецаць асобу маю
Дзяржаўныя людзі, вышэйшыя колы.

Мне гэта сягоння за ўсё даражэй;
Мне хочацца славы хоць дробнай, мізэрнай
Апрыкрала ў сьвітцы парванай дрыжэць;
Цяжарам мне здольнасьці дробнае зерне.

Куды прыямней у саноўніках быць,—
Ў задуме паважнай па залі прайсьціся.
Абрыдзела ў шэрай будзёншчыне жыць,—
Мне хочацца місій, саноўніцкіх місій!

Тады для услугаў усё да аўто—
Ня толькі самому, а нават і жонцы.
Ах, як надакучыла мне пехатой
Адмерываць вёрсты і мілі пад сонцам!—

I

Народ беларускі дазваньня згалеў;
Самотныя далі у сыпкай імгле.

Завеі над полем, завеі, сьнягі,—
Занесьлі дарогі, занесьлі шляхі.

На кожным кургане бялеюць слупы,—
Пад імі сьпявае вандроўнік сляпы.

Напевы яго падхапляюць віхры,
Ўзьвіваюць з сабою к паўночнай зары.

Напевы, напевы! навалы палёў!
Якая вялікасьць у рытме бяз слоў!

Шугаюць завеі на водшыбе дзён;
Мітусіцца шэрань і сьвет ня відзён.

Пустэльныя далі у космах сівых,—
У іхнай шалёнасьці сівер'ня сьціх.

Ён посьвістам сьвішча на ўзгор'і гадоў,
Абняўшыся, скача з людзкою бядой.

Асьнежанасьць—белаю пенай зьмяі
Ў разгневаных хвалях сярдзітай зімы.

Скудлачанасьць хмар над самотным сялом;
У песьні азглелае нарыпень слоў.

Завея засыпала сьмерці сляды
І дзень учарайшы крывава-бляды.

Стуліўшыся злосна ў акопах крывых,
Ускочыць, саскочыць са звіву на звів.

Са спрытам пантэры ускідвае хвост—
Ва ўвесь свой страшны узьярошаны рост.

Расьсейвае бела-сьцюдзёную пільсьць
Пад сіверны сьвіст, ды пад сіверны сьвіст.

На дроце колючым пушыстасьць касы,—
Яе расплятаюць вятроў галасы.

Гайсае па фронце ўчарайшай вайны,
Пад ёй качанеюць народаў сыны.

Ня ведала жаху такога ў вякох—
Таму, мо' таму й няпрытомнай такой?

А можа таму, што бязьлюдзьдзе наўкол?
Хоць вешайся ёй на асінавы кол.

Ну, дзе-ж ёй уцешыць самоту сваю,
Калі абакралі краіну усю?

Даліну уцешнасьці дзе ёй знайсці
У гэтым заклітым нялюдзкім жыцці?

На ўлоньні крываваых пакорных нізін
Усьцішыўся дзень чалавечай разьні.

Патухлі узылёты страшнаго агню;
Ў прасторы завая спраўляе гульню.

Спраўляе памінкі ў магільных палёх:
З курганам раўняе узгор'е і лог.

Шалёная шэрань абпеніла дзень;
Завая шугае, завая гудзе.

Пад ёю схілілася ніцма усё;
У неба ўзьвіваецца белы пясок.

Ён сыплецца з лямантам дзікай жуды...
Ў завеі нітуюцца крокі хады.

Ў завеі мутнеюць чыесь лахманы;
Хістаюцца людзі—выгнаньня сыны.

Дазваньня з сіл выбыты, ледзьве ідуць,—
Здаецца, ня дойдуць,—вось-вось упадуць.

На вобліках іхных маршчыны ляглі;
Працягваюць рукі з завейнай імглы.

Няма ім за што ухапіцца, няма;
Суставы і пальцы нямеюць... зіма...

Вяршаліны шустрыя шум узнялі,—
Калышуць завейную казку зімы.

У рыпе кастлявая скарга сустаў
Ня можа ніяк, аніяк перастаць.

Па жылах ня сочацца сокі зямлі,—
Шчапаюцца мёрзлыя косткі галін.

Ў атрушчынах іхных застрэмлены боль...
Ў завейнасьці крыльліца белая моль.

Пражорныя плоймы лятуць на лясы,—
Мігае й мітусіцца іхны рассып.

Яго рязьвяваюць сухія вятры;
Асьнежыўся віхар на дзікім бугры.

Мяцеліцца даль у прагале гадоў,—
Ідуць праз яе ўсе ня сьпешнай хадой.

Ідуць ды і хочуць усё разглядзець...
Ўжо выгнаны з пушчы апошні мядзьведзь.

Ад жалю зьбясіўся і дзіка раве,—
Ён цела сваё разьдзірае, ірве.

На дыбы узняўся і лапы шчапіў...
Каму зажадалася гэтак крыві?

На дрэвы цяжар прадсьмяротны навіс..
Шуміць Белавежа ў завейную высь.

У шуме балюча-затоены гнеў;
Ад болю галіны спляліся шчыльней.

Пад імі, пад шэра-калючай імглой
Чужынец-зладзюга з сякерай, пілой.

Зладзейскія вочы ў зайздросным агні;
Ён дзікай нажывай навілет прагніў.

На вусны маршчыны злачынства ляглі;
Ён ліжа хваёвую кроў на гальлі.

Раскатная рэха па пушчы трашчыць,—
Па шчоках краіны ня шчокат-ляшчы.

Магутныя дрэвы магутна гудуць
І падаюць трупам на сыпкую жудзь.

Скрозь пляжаць у пень Белавежы страі—
Уцеху і гордасьць плянэты Зямлі.

Ад жудаснай сьмерці ўцякаюць зубры,—
Равуць прадсьмяротна на кожным бугры.

Ад жаху сівеюць іх грывы і шэрсьць,—
З завеі выходзіць на стрэчу ім сьмерць.

Аблава вільгельмцаў на сьмірных зуброў,—
На сьнезе, запёкшыся, сьвежая кроў.

На сьнезе сьвяза ды з журботных вачэй—
Па мёрзлым крыштале сьцякае, цячэ.

Зуброў белавескіх зьнішчаюць ушчэнт,—
Ў нямецкіх музэях няма іх яшчэ.

Па пушчы ім болей ужо ня блудзіць,
І самкам ня ведаць прыплоду-радзін.

У рожкі ня пойдуць пад шумнай сасной.
Ні сьцюжнай зімой, ні зялёнай вясной.

Ня ўчэпяцца рогі ў кудлаты мятлюг,—
На іх закідаюць сягоньня пятлю.

Апошнія дні на радзіме сваёй,—
Праз дзень, праз другі разьвітаюцца з ёй.

Замест Белавежы таемнай такой—
Музэі цвілья ды парк над ракой.

Трухлець для адных, сумаваць для другіх...
На Эльбе губляюцца ў хвалях кругі.

Там недзе па беразе стромка-крутым
Зуброў белавескіх прагоняць гурты.

Ў такія зімова-завейныя дні
Вярталіся ў хаты салдаты з вайны.

Ў такія вось дні, у такія якраз
Рабілі у Берасьці нам рэвэранс.

Над сьценамі крэпасці вісла імгла,—
Пад ёю падпісана згода была.

Праз пушчы, імшары, лясы—нацянькі
Памчаліся грозна на ўсход цягнікі.

Гручэлі па рэйках адзін за другім,—
І колы адзьвяквалі цокальны гімн.

Асмужваў завею ўскудлачаны дым;
Траслася ад сьцюжы краіна пад ім.

Пісала гісторыя кплівы гротэск;
Ішлі окупанты з вакзалаў у Менск.

З-пад лоба глядзелі на горад стары,—
Касіліся вочы на скалы-муры.

Тырчэлі цагліны разваленых сьцен,—
Шарахала гэта нязвыклых гасьцей.

Пустэльныя вуліцы беглі на пляц;
Ніхто окупантаў ня вышаў вітаць.

II

Да торбы краіну вайна давяла,
Да торбы жабрачай, галоднай уцехі,—
Як многа у хлебе пракіслым зяла!

Усюды руіны, курганы маршчын;
Між імі губляюцца радасьці сьцежкі,
Між імі і сумна-жалобных лагчын.

На гэтай здзічэласьці змучаных дзён,
На шчэбнях руінных, дзе жвірыцца камень,
Эпохі паралюш, злачынствы, праклён.

Ў азглелых руінах конвульсій гады;
Між імі Цень Консула нешта шукае,
Хіхікае ў кроках зладзейскай хады.

Ўзьнімае свой чорны цыліндр над сабой,
Каб моўчкі пад ім пакаленьні прайшліся,
Бы арміі войска пакорнага ў бой.

Ступае нагой на магільны курган,—
На трон сваіх будучых консульскіх місій,
Сьціскаючы ў лапе крываваы наган.

Прабор,—валасы артыстычна набок,
Прылізаны нават і хітрыя бровы,
За скронямі сьціплы іюдаўскі зрок.

Адцень ізуіта на вусны лягла;
Падведзены твар задумённа-суровы,—
На рысах злачынных настрояў імгла.

У чорнай візітцы з разрэзам наўкос,
У модных бліскуча-рыпучых лякерах,
А ногі уроскід на цэлы пракос.

У словах двудушных, бы той сатана;
Умее здавацца на'т шчырым бязьмеры,
Умее заўсёды балячкі сьцінаць.

Руіны аканцілі плынную сіль;
Па жорасьце колкім шарахае вецер,—
Сягонья ён нейкі адменны зусім.

Ён крыўду зьмятае з кацлявых руін,—
Душа ад пякучага болю ірвецца,—
Ня можа ён выцерпець консульскіх кпін.

Схапіў у прыгоршчы ажорсьцінаў з сьцен
І Консулу ў вочы ў адчайнасьці пырснуў,—
Ад злосьці сузмрок на маршчынах згусьцеў.

— О, гнеў, каструбатыя стромы руін!—
Трасецца ад гнеўнасьці й чорнае крысьсе,
А вочы, бы вырваны з бруднай крыві.

Цень Консула мускуліць „помсты танго“,—
На шчэрбленых шчэбнях становіцца ў позу;
Два новыя цені брыдуць да яго.

Здалёк іх ніяк не разгледзець у твар...
Самотна шумяць над прасторам бярозы,
Самотна выглядвае месяц з-за хмар.

Ён хоча рабрыны руін асьвятліць,
Каб цені былі выразьней у вабрысах,
Каб можна было распазнаць іх з зямлі.

Падходзяць да Консула сьцішна хадой,—
Запал іх адважнасьці мужнай скарыўся,
Трусльвівасьці плямы ляглі на слядох.

Лісьлівыя вочы чакаюць чагось,—
Няйначай сьвятога яго блаславення,—
І просяць:—Хутчэй-жа... па скуры мароз...

Ў каленях сьцягнуліся жылы, зірні!
Узносім сваё да цябе мы маленьне,
Узносім, узносім і падаем ніц.

Для нас усёроўна, які твой загад,
Бо мы і ня мы,—ты-ж ведаеш добра...
З нас кожны ўсяго твой пакорны слуга.

Ўсіх дзей абумоўленасьць толькі ў табе;
Шкілеты свае прад табою мы горбім
Заўсёды і зараз на гэтай скале.

— Даволі прысягі! Бліжэй да мяне!
Вы бачыце, ў позе якой я прад вамі?
Павінна ў пакорнасьці ўсё анямець.

Успомняць калісьці, што тут я стаяў;
На шчэрбленых шчэбнях змагаўся з віхрамі,
І ўсё-ж пад цяжарам плячэй ня стуляў.

Вы бачыце, ў позе якой я, ці не?
Каторы з вас згодзен быць дамаю сэрца?
Каторы ня хоча душой скачанець? —

— Абодва мы хочам яе адагрэць,—
Ад страху заўсёды, заўсёды трасецца,
Ёй цёпла бывае ўсяго толькі зрэзь.—

Іх словы трупелі на плітах сырых;
Бяз водгульля ў далях яны заміралі;
Нікога ня кратаў асіплы іх хрып.

Усплыў на прагаліну месяц-юнак,
Адсвят свой згубіўшы у хмарах ірваных,—
Ён гэтага ўцяміць ня мог аніяк.

Руінаў штылі ў суматосе страшной;
На шчэбнях Цень Консула й Цень лейтэнанта;
Людзкое-ж жыцьцё на іржавых ражнох.

Як зграбна адтопваюць „помсты танго“;
Як спрытна шліфуюць руінныя канты,—
Пабліскае толькі абсацны агонь,

Ў маршчынах цагляных прарэзьлівы сьвіст,—
Ніяк не ўтаймуецца сівернасьць злосьці,
Ніяк ня усьцішыць поэт-журналіст.

У гордасьці юнага прапара ён
Цень Консула славіць, да зораў узносіць
І свой аддае яму нізкі паклон.

Ад „помсты танго“ ў захапленьні увесь,—
Ў крыві яго радасьці воцат пульсуе;
На шчэбень і ён ускарабкаўся, ўзьлез.

Усё-ж да саноўнікаў крокам бліжэй,—
Ня ведаць цяпер яму болю і суму,
Ня ведаць, што й сам ён сабе на'т ілжэ.

III

Адведзен для Консула быў асабняк
На вуліцы ціхай, хоць самай цэнтральнай.
Патруль праганяў з тротуару сабак,—
Калі-ж агрызаліся—вёў у каральню.

А людзі заўсёды, заўсёды здалёк
Абходзілі гэтае чорнае месца;
Калі на зямлю апушчаўся сузмок,
Тады яго дворнік выходзіў падмесьці.

Ў парадным пад'езьдзе шумела аўто,—
Дзяжурыва дадзенна успыльчывы шофэр.
Са словам к яму не зьвяртаўся ніхто,
І вусны яго ад маўклівасьці шорхлі.

На гэтым аўто прагуляцца любіў
А шостаў гадзіне знэрвованы Консул;
Ў дарозе трусьліва-пасьпешлівым быў,—
Вяртаўся заўсёды пуцінай укоснай.

На змроку—а шэрай гадзіне штодзень
Зьбіраў ён нараду ў сакрэтным пакоі;
Яна адбірала жыцьцё у людзей,
Рабіла краіне сьмяротныя ўколы,

Заўсёды падпісаны быў протокол
Аднёю і тэю-ж сямейкаю прозьвішч;
Заўсёды на літарах—кроў, алкоголь,
А ў тэксьце пракісла-атрутная рошчын.

Сягонья таксама—адбудзецца ў сем,—
Пытаньяў назойліва-пільных ёсьць шэраг.
Прымаюць удзел: журналіст Валасень,
Лейтнант і сам Консул, сам Юлій Отэро.

„Нарада траіх“, протокол № 5,—
Яго не забудуць у нашай краіне,—
Па ім павялі на Гальготу караць
Ад маткі гаротнай апошняга сына.

Ў таемнай суцёмні сакрэтны пакой:
На чорным сталі электрычная лампа,
Наўкол аняменьне, санлівы спакой,
Зацята у пазму крывавае клямка.

Ня сьмее ніхто гэту клямку ўшчыніць,—
Ушчэмланы ёю дубовыя дзьверы.
Няхай сабе сэрца людзкае шчыміць—
Ўсёроўна яму яны тут не павераць.

Пад лампай схіліліся тры галавы—
Вачыма цень літараў зайздрасна ловяць.
Ад злосьці ў кожнага твар палавы,—
Зубамі кусаюць чужое ім слова.

Ўсё хочучь адведаць, якое на смак,—
Ці часам няма у ім толькі атруты?
Яно ім—халодны, асьлюзлы сьлімак,
Яно ім здаецца агідлівым струпам.

Зрабілі адсопку, зьмянілі ўсе дух,
І слова бярэ для дакладу Отэро.
Ўсяго лейтэнант з журналістам удвух
І аркуш вялізны прад кожным паперы.

— Вядома, мы тут окупанты і ўсё...
Тут кожны павінен прад намі карыцца.
Імпэрыі меч мы з сабою нясём,—
Заўсёды ён гневам халодным іскрыцца.

Мы ведаць павінны, павінны мы знаць.
Што тут рэволюцыі дэве адбыліся.
Расійскай Імпэрыі зьезджана снасьць,
Штандары яе растрапаліся ў высях.

Чырвоныя, сьцягі узьняты былі;
Тут гімны свабоды працоўныя пелі.
Мы помніць павінны, што ў гэтай зямлі
Нас з хлебам і з сольлю ня вышлі й ня стрэлі.

І нашай Імпэрыі грозны штандар
Гатовы яны разарваць на анучы.
Ня кіне ўжо іх у саромлівы жар,—
Гатовы Імпэрыю дзіка замучыць.

Вось ім прыпісаць мы павінны рэцэпт
Такі, каб запал да свабоды ўспакоіў;
Такі, анямелі каб жылы ў руцэ,—
Тады ўсяго зможам мы жыць тут спакойна.

Тады можа быць і на вуснах усмех,
А покуль—настрояў запушчаны дзёран.
Дарадцы мае, што вы скажаце мне?
Чым можаце думак наплыў абадзёрыць?—

ЛЕЙТЭНАНТ

Лякарства вільгельмскую дозу для іх
Я сам упушчу,—толькі мне прыпішэце.
Я шпагаю вусны праткну ува ўсіх;
Расслухаю здраду ў затоеным шэпце.

У жорсткасці Бісмаркам буду другім;
Я кожную пядзю зямлі анямечу.
Я вырву з грудзей—рэвалюцыі гімн,—
Ў пакоры ўсе будуць схіляцца і кленчыць.

ВАЛАСЕНЬ

А я, як тубылец, магу вам сказаць:
Збавеньне краіне пад вашай каронай.
Вільгельму павінны вітаньне паслаць,
Ён бацькам сягонья прыходзіцца кроўным.

Аб гэтым кампанію ў прэсе падняць,—
Ўсіх здраднікаў злосных я выдам на шпальтах.
Іначай ніколі ня ўбачыць паўдня,
Іначай мы бітымі будзем на картах.

ОТЭРО

Дарадцы мае вы, прыемна мне чуць
Аб вашай адданасьці, мужнасьці цвёрдай.
Цяпер далажыць пра другое я хачу,—
Будзёншчына наша, як брудныя вёдры.

Я зараз паставіць хачу на разгляд
Дзяржаўнага зьместу праступак Батуры.
Зьняславіў публічна ён царскі загад,
Ў якім гаварылася толькі пра турмы.

Ніяк дараваць мы ня можам яму,
Караць яго мусіць суровасьць закону;
Павінна зьядаць яна нарасьцяў муль,
Павінна, пакуль не нагоніць аскомы.

Паўстаў ён супроць монархічных сьвятынь
І нейкага хоча краіне збавеньня.
Ён, пэўна, ня ведае нават аб тым,
Што й вецер—вясёлым заўсёды ў завейнасьць.

Павінны суро́ва караць мы яго,
Каб іншыя гэткай адвагі ня мелі.
Павінны адвесьці у лес ў ланцугох
І там каб ад кулі жыцьцё анямела.

ЛЕЙТЭНАНТ

Я цэлкіх пашлю на расправу стралкоў,—
Прамаха ня будзе ні ў якім выпадку.
Кажу—што я сам сваёй мужнай рукою
Дам выстрал у голаў на самым астатку.

ВАЛАСЕНЬ

Вось гэтак, вось гэтак няўдзячным такім,—
Хай ведаюць добра, што значыць ушчунак.
У прэсе прысьвечаны будуць радкі
Дзяржаўнае здрадзе,—ужо ня ўпушчу я.

ОТЭРО

Прыемна, прыемна, дарадцы мае,
Што вы падзяляеце ўсе меркаваньні!
Я зараз хачу далажыць аб турме,—
Паважнае гэта надзвычай пытаньне.

Прайшлі рэвалюцыі бурныя дзье,—
Разбураны імі астрогі і турмы;
Куды вось сягонья саджаць нам людзей,
Якія гатовы зноў рынуцца ў штурмы?

Я думаю—кожны тут згодзіцца з нас,
Што ў сьпешным парадку, у сьпешным
нарадзе

Павінны турму збудаваць мы для нас,—
Канец тады толькі і можа быць здрадзе.

Турму па апошняй конструкцыі турм,—
Акустыка быць там павінна магільнай...
Прыцісьне людзей апанураны мур,—
Шрамы іх зубоў захаваюць цагліны.

Кажу, што акустыка мучыць мяне,—
Конструкцыя дзіўнай найноўшай сыстэмы.
Нам трэба, каб гук заміраў пры сьцяне,
Ня вырваўся ён каб ніколі за сьцены.

Такая нам трэба сягонья турма,
Якая-б у сьценах сваіх акарэлых
Такою была-б, як жывому труна,
Каб можна было ў ёй чыніць і расстрэлы.

Ваш погляд на гэта пытаньне прашу,—
Я ўпэўнен, што будзе зусім ён дарэчы;
Я ўпэўнен, што ўцешыце словам душу,
Ня будзеце гэтакай справе пярэчыць.

ЛЕЙТЭНАНТ

Вядома, вядома—вітаема плян!
Згаджаюся быць я турмы мэцэнатам.
Як многа ў дзяржаве атрутлівых плям,—
Ці выведзем іх мы ў сталецьці дваццатым?

Проект архітэктар падасьць хай хутчэй,—
Мы з гэтым ані не павінны марудзіць.
Ня зловіма часу, калі уцячэ,
Ня возьмем яго мы тады ўжо за грудзі.

ВАЛАСЕНЬ

Я новую ў прэсе пастаўлю мішэнь,—
Абстрэлы па ёй будуць весьціся з тактам.
Конструкцыя гмаху на чорным клішэ
Ілюстрацыяй будзе на самым астатку.

ОТЭРО

Прыемна, прыемна, прыемна як мне!
Дарадцы, пытаньне апошняе стаўлю,—
Цэнзуру й поэтаў яно закране,—
Пачуцьці іх мусіць ацягвацца стальлю.

З іх кожны, ўсёроўна, як той варыят,
Гатоў перагрызьці ўсе нашы карэньні.
Сабе дазвяляюць занадта ўжо шмат...
Ну, чым-жа для іх окупацыя дрэнна?

Для вас, лейтэнант, абавязак яшчэ:
Да заўтра цэнзуру вайсковую ўвесьці.
Я ўпэўнен, ня вырвецца песьня з кляшчэй,—
Яна атрупее адразу на месцы.

Суровыя можаце кары ўжываць...
Калі-ж непакорнымі будуць поэты,
На'т вены і то прымушайце ўскрываць,
Як колісь у Рыме рабілі за гэта.

ЛЕЙТЭНАНТ

Служыць для Імпэрыі заўжды гатоў,
Прад ёй абавязак даручаны здзейсьню;
Прад ёй, прад Нямецчынай нашай сьвятой,
Ушчуну, ушчуну свавольную песьню.

ВАЛАСЕНЬ

Я ў гэтым з прыемнасьцю вам памагу,—
Настроі поэтаў мне добра вядомы.
Падстаўлю я з іх некаторым нагу,—
Я ўпэўнен, упэўнен, што добра іх дойдем.

ОТЭРО

Дарадцы, мая вам падзяка, мая...
На гэтым сягоньня нараду канчаем.
Засьвеціць Імпэрыі нашай маяк,
Засьвеціць у змроку людзкага адчаю.

IV

Ў завулку нялюдным, няўтульна-глухім,
Адзічала шэрую высь камяніца;
Ў рыштку каля сьцен там расьлі лапухі,
На вокнах-жа краты, замест акяніцаў.

Насупраці брамы вялізарны крыж
Ачэрніваў дні перакладзінай чорнай;
На ім нарасло ўжо нямала іржы,
Ацвіліўся мохам ля самага дзёру.

Заўсёды стаяла па тры патрулі,—
Нікога прайсьці яны тут ня пушчалі.
Як людзі ў цямніцы халоднай раўлі,
І ведацьмуць толькі яны ды начальнік.

О, воіны славы, мізэрная страж,
То-ж вы асмакталі пакуце маршчыны!
Ніколі нутра не ахопліваў страх,
Заўсёды з адвагай няшчасных ляшчылі.

Сягонешнім вечарам прыткія штось,—
Адзвякваюць спрытна па бруку падкоўкі.
Па жылах зьмяіцца нялюдзкая злосьць,
І стрэльбы узяты ва ўсіх назгатоўку.

Начальнік ня сьпіць, правярае пасты;
Завулак зацягнены згушчаным змрокам,
Завулак бязьлюдны, зьдзічэла-пусты,—
Здаецца, ад сырасьці й сьцены прамоклі.

Сягонешняй ноччу па ім правядуць
На сьмерць пакаранага тройцай Батуру.
Лісты у прыгоршчы загорнуць бяду
І кінуць яе на закляты падмурак.

Праходзіць тут будзе Матуля ў сьлязах,—
Аддаці вітаньне апошняе сыну.
Вятры будуць сьлед яе кожны лізаць,
Разьвейваць жалобную ў змроку хусьціну.

Дарога—заезджаны й гідасны вуж,—
Выбояў і колаў сумятная грыжа...
З дванаццатай... самая поўнач і глуш...
Аўто... лейтэнант... і канвой каля крыжа.

Турэмнае брамы прарэзьлівы рып...
Бражджаць ланцугі на нагах у Батуры:
Выводзяць яго канваіры аж тры;
Ад болю ён вочы зьнябытыя жмурыць.

Сівая матуля галосіць наўзрыд;
Праціснуцца хоча да сына як-небудзь.
Яе ня пушчаюць у зброі зьвяры,—
Ня хочуць яны яе слухаць і ведаць.

Шчапіла-ж ад распачы рукі калі...
І ўпала прад сынам сваім на калені,
Тады лейтэнант сам скамандаваў: плі!
І кулі прарэзалі змрок ашалелы.

Шчэ некалькі дадзена залпаў было...
Матуля ірвала ад жаху валосьсе;
Ад болю ёй дух у грудзёх заняло,
Ад болю жажлівага сэрца зайшлося.

За сына свайго яна слала праклён...
Ад болю суставы і жылы нямелі.
Над ёю схіліўся абшчыпаны клён,—
Лісты яго ўвосень яшчэ адшумелі.

Сабраўшы апошнія сілы свае,
Яна за аўто у бяспамяцьці бегла...
Прастор ад сузроку зусім асавеў,
А зоры у хмары калматыя зьбеглі.

Аўто за прадмесьце Батуру імчыць,
Дзе хвояў зялёных шумяць верхавіны.
Аўто між журботна-пакутных лагчын...
Крывёй ацякаюць чаканьня хвіліны.

Маўчаць канваіры, ўсьцішаючы гнеў,—
Напіцца крыві чалавечае прагнуць;
Маўчыць лейтэнант—ён душой атрухлеў,—
На твары азызьлівым сьлюзная багна.

Матор затарнован і спынены ход..
Выводзіць Батуру канвой з лейтэнантам.
Сьвятой інквізыцыі новы прыход
Сваё прасьпявае сягонья літаньне.

На'т хвоі жалобны супуцілі шум,—
Стулілі галовы, бы сёстры ў журбоце.
Залопаў над імі спрасонку каршун;
Навокала ўсё у сузмрочнай маркоце.

Да хвоі стрыжнёвай прывязан ланцуг,—
Ушчэмлены ім непакорны Батура.
Хіхікае сьмерць маладому хлапцу,—
Кастлявая зводня настроі муштруе.

Канвойныя сталі ў шарэнгу адну,—
Ад злосьці крывёй наліліся іх вочы.
Жыцьцё маладое вось зараз сатнуць,—
Ніводная куля ня здрадзіць, ня збочыць.

Ні ў воднага стрэльба ў руках ня дрыжыць;
Узьняў лейтэнант свой агідлівы палец;
— Лягчэй расстраляць, чым расьпяць на
крыжы,
Лягчэй і канаць, калі сэрца апаліць..

Стралкі, па мішэні ушчэмленай—плі!—
Тры залпы—і кулі скрывавацілі цела:
Гарачыя рагі з грудзей пацяклі,
Навылет прабітае сэрца зьнямела.

Калі-ж адвязалі ад хвоі ланцуг,
І мёртвы Батура зваліўся на землю,
Тады лейтэнант—разбадзёраны зух—
Апошні даў выстрал у самае цемя.

Магілы яму не капалі яны,—
Пакінулі цела зьвяром на папаску,
Пакінулі цела сабачай ганьні,
Каб нават па сьмерці ня ведала ласкі.

Матуля усё-ж адшукала яго...
Ў бяспамяцьці сьлёзным схапіла за голаў:
— Патух у вачох майго сына агонь!..
І хвоі над імі наземілі гольле.

Прыпала губамі да ранаў душы,
Хацела з іх высмактаць боль ачумелы.
— Хто сыну жыцьцё адабраў, патушыў,
Праклён таму маткі ўчарнелай!—

1928 г.

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is arranged in several paragraphs and is mirrored across the page.

ЧОРНАЯ ДАРОГА

ROYAL CANADIAN MOUNTED POLICE

* * *

Сам ня знаю, што сягонья я сыграю,—
Толькі струны ліры узьнімаюць граньне.
Параходы ў ходзе, падаюць сыгналы,
Хвалі размываюць цёс гранітных граняў.

Хвалі узьнімаюць на Няве трывогу,
Бы ў душы поэты гнеўныя усплёсы.
Як ня ўспомніць тут мне чорную дарогу
І свайго юнацтва дзень сьветлавалосы.

Зябка мне і сэрцу ў палітоне штацкім,—
Ўзьняўся вецер золкі на заліве Фінскім.
Я стаю ля сьценаў акадэміі мастацкай,
Прад вачмі маімі вяліканы сфінксы.

Ці ўзьвіецца дух мой творча-сакаліны?
І ці ўдасца толькі мне іх разгадаці?
Пралажылі людзі рэйсы-каляіны,
Пралажылі ўсюды: праз паветра й гаці.

Я-ж тулюся ў суме да самотных статуў,
І сьвяза спадае на граніт і мармур.
Беларусь краіна, найміцай астатняй,—
Ў апранасе рванай днём і ноччу хмарнай.

НОВЫЯ ЛІСТЫ

Не праклянў сваіх радзінаў
Пад сіпласць ядраў халастых;
Ізноў з чужыны на радзіму
Мне хочацца паслаць лісты.

Ня вымерлі усе живыя,—
Ёсьць там радня мне па крыві.
Чаго ваўкі так з ветрам выюць?
Чыя пагібель на краі?

Якія ў хмарах завываньні!
Як-бы нябожчыкаў нясуць.
Сьпяваюць сіверы літаньні
Пра радасьць нашу і пра сум.

Ці-ж варта сьцюжай атуляцца?
Пад ёй сінее цела й кроў,
Ржавее дзень сыры на клямцы,
Вылазіць волас з чорных броў.

Ў людзкіх вачох асеньні сполах,
Мігрэні змучанай пары.
Я чую, як пад жоўты шолах
Ганяюць чорныя шары.

Шапоча чэрап чалавечы...
Більярдны стол... жалобны кон...
Ў сягонешні сьвяточны вечар
Прайду я ціха ля вакон.

Ня буду заглядаць у шыбы—
Баюся радасных гримас.
Я вылечу свае ушыбы,
А покуль—ўсім спакойны час.

I

Мой родны, як здароўе, сілы?
Якія радасьці ў сям'і?
Ці старасьць ног не падкасіла,
Ці з рук ня выпусьціў сяўні?

Хто ў ночы блудзіць ля ваколіц,
Хто моліцца перад Хрыстом?
Мяне ўсё гэта непакоіць,—
Такі асеньні ўжо настрой.

Татуля мой, паклон ад сына,
Паклон суседзям і радні.
Хацеў-бы быць я селянінам
У нашы ўзьюджаныя дні,

Ды што-ж, калі жыцьцё судзіла
Інакшы лёс ад роду мне:
Я закідаю рук вудзілны
На шыю песеннай вясьне.

Тулюся целама няпрытымным
Да палкіх форм яе грудзей.
Яна трымае песень томы
І церні радасных надзей.

Таму й пакінуў я палетак,
З курамі сонную павець.
Ня ведаю—ці ўцямна гэта,
Ці ў моцы сына зразумець?

Татуля мой, ты няпісьменны,
Жывеш 'шчэ першабытным днём:
Заўсёды вечарам асеньнім
Ідзеш у хлеў з сьвятым агнём.

Ўсё там авеяна таемным,—
Загадкай вечнай чорны цень.
Ідзеш бачком—хадою кемнай
І моўчкі тулішся да сьцен.

Я вобраз гэты сёньня бачу
І сам падобен да яго.
Мае удачы і няўдачы
Разьвейце, ветры, па лагох!

На йгрышчы гэтым я ня буду,
А ты, татуля, ўсё-ж схадзі!
Пайду я заўтра чорным грудам
У даль маўклівую адзін.

Сяброў сваіх я там ня стрэну,
Іх сьцежкі ўлукаткі пайшлі.
З свайго дастану сэрца стрэмку
І уваткну ў душу зямлі.

Няхай адчуе боль цярпеньняў,
Якія ў песьнях я нясу.
Зара мне зваліцца на цемя,
Расыпле йскрыстую расу.

Падстаўлю ёй гадоў прыгоршчы
І чэрап памінальных дзён.
Над смуткам, гольле распасьцёршы,
Заплача прыдарожны клён.

Лісты дарогаю гусінай
У вырай будуць адлятаць.
Татуля мой, прыдзі да сына,
Не дачакаўшыся й ліста.

Ты да магілы знойдзеш сьцежку,—
Чытаць я вершы буду там;
Сваю апошнюю усьмешку
Табе з паклонам перадам.

II

Халат вякоў віхры ўзматнулі,
 Ў гадох застукаў дзень крыві;
 Мая цярплівая матуля,
 Паклон сыноўскі мой прымі.

Якія-ж дні цябе сустрэлі
 Каля расхрыстаных лагчын?
 Пісалі мне, што пастарэла,
 Што твар на пісягох маршчын?

Чало пакрыў бялявы смутак,
 Вачэй блакіт паласкавеў.
 Тваёй тугі вячэрні згустак
 У чары лье асеньні зглей.

Зара над хатай пазяхае;
 Ёдзеш адна ты цераз двор...
 Вярба схілілася сухая
 Каля засмучаных вазёр.

Такія вобразы і зданьні
 Перад вачмі маіх трывог.
 Твае сялянскія паданьні
 Ў душы сваёй я не зьбярог.

Калісьці, праўда, быў аратым,
А сёння іншае пасяг:
З сваім малодшым братам
Нясу скрываўлены твой сьцяг.

Няхай сабе растрэпле сівер,
Няхай парве і кіне ў дол.
Мая матуля, 'шчэ ня вымер
Ў душы сыноўскай сум і боль.

Хацеў-бы я, каб паміж днямі
Прабег пудлівай масьці лось...
Ня ведаю, ці ўспамінаеш
Мяне ты за вячэрай сьлёз?

Калі вялікі ўсходзіць месяц,
Гляджу заўсёды ў даль дарог:
Якія рыцары гразь месяц
І хто зьяжджаецца на торг.

Шуміць бярозавы гасьцінец,
Гальлё сланяючы ў бакі.
Мая матуля, срэбны іней
Губляе месяц ля ракі.

Лавіць яго ў зялёных марах
Дазволена глаўлітам мне.
Я вельмі рад—жыву ня марна,—
Вянок паложачь на труне.

Пісаць ня маю больш нічога,
Пяро скрабе далоні рук.
Мая пяснярская дарога
Не давядзе мяне к дабру.

Усе, усе й мае навіны,
Ня маю ўцешыць болей чым.
Вітаньне шчырае ад сына...
Душы ніяк не залячыць.

III

Ня змогуць завесьціся ў словах мікробы,
Патручаны ўсе сулімою і воцтам.
Поэты Заходняй, Усходняй Эўропы,
Вам ліст пасылаю сэкрэтнаю поштай.

Вялікую страту дзяржавам учыніць:
Ня возьмуць з яго, ні цэнзурных, ні мытных.
Поэты, хто дзьверы з вас першым адчыніць?
Хто хоча пачуць беларускія рытмы?

Даўно вы поэзіі ўжо ня читалі;
Абрыдла як вам і жыцьцё, і плянэта!
А ў нашай краіне пад гукі цымбалаў
Уцешныя песьні сьпяваюць поэты.

У пушчы шумлівай, дуброве зялёнай
Мы ловім і любім таемнае штосьці;
Там нашы эстрады, там нашы салёны,
К нам вецер увосень заходзіць у госьці.

Яго мы частуем рабінавым сокам,—
Каб ведалі толькі, якая ў нас восень!
Ліст кожны ўзьвіваецца ў неба высока
І віхры між зорамі белымі носяць.

У нашых прасторах шмат казачных шумаў...
Ці быў хто калі з вас у нашым Палесьсі?
Ці бачыў, як сінія хвалі сумуюць?
А людзі сьпяваюць спрадвечныя песьні.

У гэтым сягонья і наша уцеха,
Ад гэтых вось песьняў мы й вучымся ладу.
Поэты у нас не разьбіты на цэхі,
Ніхто не складае дакучных балядаў.

Ў нас новыя творацца песьні і жанры,—
Ня любім мы толькі кляймо на іх ставіць.
Паслухайце раніцай, вечарам раннім,
Як ветры старонкі кніг нашых лістаюць.

Мы блізкія сёньня людзям і прыродзе,—
Ў нас пульсы крывёю зьвярынаю б'юцца.
Ці чулі што-небудзь аб нашым народзе?
Ці чулі што-небудзь аб вечным бяспуцьці?

Ліст гэты пішу я да вас з Беларусі,
Дзе зоры вачэй аніколі ня плюшчаць...
Вітаньне з паклонам зрываецца з вуснаў,—
Бывайце, бывайце!.. Вітае вас.

Пушча.

ЗАШУМЕЛІ ЛІСТЫ

Верасьнёвыя смуглыя колеры
Ў зудуменьні засмучаным вянуць;
Ў задуменьні бярозы пакорныя
Атрусаюць журбу на паляну.

А вятры над панурымі ўзгоркамі
Разьвяваюць лістоў пазалоту.
Ўжо рабіна з калінай прагорклаю
Абліліся крывёй каля плоту.

Расьпялехаўся лёгкімі вёсламі
На вазёрнай сучамені месяц.
Зашумелі лісты над усплёсамі,
Залісталіся ласкава ў лесе.

О, жоўталісьце мой асеньні!

О, жоўталісьце мой асеньні,
Прышоў расцалаваць твой шум!
Не палажу я голаў ды на сене,
Пакуль ня выпяю табой душу.

Ня ведаю, чаму люблю так восень?
Не ў ідэолёгіі-ж тут рэч.
О, песьня, песьня звонкіх сосен,
Плыві да сонца насустрэч!

Яно ня ўцерпіць—прасьлязіцца
І сьлёзы закрышталяць у красе.
Люблю шушуканьне я лісьцяў,
Люблю іх шэпест нарасьпеў.

Люблю я пералівы іхніх тонаў,—
Ня вытканы 'шчэ дэсань паясоў.
Маё сэрца ня было ў прытоне,—
Аддаю сягонья ім усё.

* * *

Укленчылі дні перад лесам
І моляцца жоўтым лістом.
Туман над далінай разьвесіў
Свайго задуменьня сутонь.

Пайду я лукатаю сьцежкай,
Націснуўшы шапку на лоб;
Пайду дзе рабiньнік гусьцейшы,
Дзе ягад крываваы ўмалот.

Няхай асьмяюць мяне ветры
Пад лопат асінавых слоў;
Я сёньня хачу успаветрыць
Душы чалавечай расол.

Абляпана плямамі восень,
Па целе ашэрхлы мароз...
Мы цеплім пад зорамі восець
І лечым асеньні склероз.

Я доктарам быць не бяруся,
Хоць ведаю й лекаў сэкрэт...
Сьпяваю сваёй Беларусі,
Бо толькі быў ёю сагрэт. ~

Вы гімнаў сьвятых запявалы,
За грэхам бяжэце ўздагон!
Ці бачыце вы, як на хвалях
Усхліпвае сіні агонь?

Стулілася восень азябшы
І вуснамі ловіць усхліп,
А ветры, далоні узьняўшы,
Трасуць верхавінамі ліп.

Латошаць трусьлівы асіньнік,
Сьмяюцца ў сям'і лапатух.
Люблю я такія часіны,
Яны ускрыляюць мой дух.

НА ВОСЕНЬ ДЗІЎЛЮСЯ

Ў зьямазе крывавай каліна да долу навісла;
Асеньнюю песьню ёй сівер сьпявае ля весьніц:
Мэлёды льюцца,—іх ловаць сузорныя высі,
Іх колер асеньні асіверыў сіль паднябесься.

Праз вокны стральчатых замка на восень
дзіўлюся,—
Губляюся ў шэлесце, лоскаце хваль залацістых;
Я з ёю напевам, авееным музыкай сумнай,
дзялюся,
І ліст ажаўцелы зрываю з кляновай маністы.

Далоні яго для мяне—два вялізных экраны;
Іх я расьпішу сьветаценьямі кволых настрояў.
Вясною зялёнай на сэрцы загояцца раны,
І ліру сваю залатую нанова настрою.

Вятры-юнакі ліставеюць на стромкіх узгор'ях,
Ўсьцілаюць лістамі даліну душы ачарсьцьвелаі.
Хто ўвечар сягонешні словы балючыя згорне,
Хто новыя ўзоры ў сузор'ях асеньніх
расьсьцеле?

ЗАПЛАКАНЫ ВЕЧАР

Трасецца асеньні заплаканы вечар;
Цьвятлівыя далі азглелі, сьсінені.
Стаяць замарозкі ў душы чалавечай,—
Ніяк не сагрэцца пад шэрай шынэляй.

Азяблае цела ў трагічным уздыме;
Зямлі нагату акрывае лістота.

Хто з крыжа краіну расьпятую здыме?
Ўзываю, маюся у грэшнай істоце.

Я грэшнік сягоньня,—о, грэшнік вялікі:
Глумлюся ў душы над дарамі сьвятымі,
Страчаю, мінаю іюдавы блікі,
Ня гнуся каленьмі ў бажніцы, сьвятыні.

Раскаяньнем сэрца ніяк не расчулю,—
Ад болю ня рвецца,—сьціскаецца ў камень.
Услаўлю народ свой я песьняю чулай,
Хоць целам павісну на вострым паркане.

Хоць зоры, часамі, і месяц бялявы
Ѕскрыстасьцю сыплюць на строфы-прыгоршні;
Услаўлю ўсё-ж тое, што вартае славы,
Прад ім і схілюся у дзень свой апошні.

* * *

Даліны адвелялі шумам аўсяным,
Адвелялі хвалі аўсоў залацістых.
Зьбірайцеся, песьні, у вырай з гусямі,—
Прастор асыпае настраюў квяцістасьць.

Ў дуброве трывожны шчапаецца пошчак;
Трасецца пад клёнам ільняная восень.
Ажоўкляя косы ёй дождж апалоща,
А сівер асушыць сухім сугалосьсем.

На беразе возера ў вечар асмуглы
Начлежнікі полымя больш не распаляць.
Вяршаліны шалыя неба абугляць
І далі лістамі крывавамі сплямяць.

Прайдуся па шораху лёгкай хадою,—
Хай цела ашорхне і сэрца марозам.
Азябнуць хачу, прытуліўшыся долу;
Ад песечь, мэлёдый хачу ацьвярозець.

ВЕЧАР АСЕНЬНІ, ВЕЧАР МАЎКЛІВЫ

Вечар асеньні, вечар маўклівы
Песьціць, цалуе, песьціць каліны.

Песьня зблудзіла, песьня у гаі,—
Зоры-ж у высі, зоры мігаюць.

Срэбрам на лясьце, срэбрам на стромы,—
Ўсюды сугучнасьць, ўсюды так стройна.

Струны у сэрцы, струны-браціхі
Звоняць умітусь, звоняць ня ціхнуць.

Як-жа мне з імі, як-жа, каліны,
Ў вечар асеньні, вечар маўклівы?

Церні ня зьвялі, церні замоклі,—
Бачыў я сёньня, бачыў праз вокны.

З іхніх калючак, з іхніх бальзамаў
Вяжуць вянок мне, вяжуць, я знаю.

МІТУСЯЦЦА, СЬВЕЦЯЦЬ

Зоры мітусяцца, сьвецяць,
Упасьці мне хочацца ніц,
А вецер
Шуміць і шуміць, і шуміць.

Хціва ўсьміхаецца мясяц,
Косы заплёўшы ў кусты.
Над лёсам
Зорам ніяк не астыць.

Восень—дзяўчына красуня,
Прозалаць сыпле з лясоў.
Красуе
Хай радасьць і смутак, і ўсё.

Ты, о мая Бэатрыча,—
Выходжу цябе сустракаць;
Ў аблічча
Мне ў шчасьці сьмяецца рака.

Зоры-ж мітусяцца, сьвецяць,
Упасьці тут хочацца ніц,
А вецер
Шуміць і шуміць, і шуміць.

* * *

Якая змучаная дрож,—
Душа і сэрца у прастудзе.
Лятуць ажоўкля з бяроз
І сыплюцца жыцьцю на грудзі.

Няўжо мне іх зьбіраць ісьці
У сумятні асеньнай сьцюжы?
Няўжо ў разьветраным лісьці
Цябе сустрэну, любы дружа?

Пад шэлест жоўты нашых стрэч
Станцуюць ветры ліхаманку.
Наўчы сьмяяцца і зьвярэць,
Ня ўчы гуляць слоў у хаванкі.

Дзе ты, дзе ты, мой родны брат?
Прыдзі на ўзмор'е песьні.
Як буду я шчасьліва рад...
Прыдзі, прыдзі і словы зьдзейсьні!

* * *

символизи

Словы мае, словы—песьні агнявыя.
Ў полі на кургане вецер дзіка вые!

Крыльлямі лапочуць чорных птушак зграі;
Віхар на кургане танец сьмерці грае.

Да яго прысела з жоўтым тварам восень,
І музыку ў танец, танец сьмерці просіць.

Кінуў ён на вотлех самаграі гусьлі:
Струны забрынчэлі; сьмех разьятрыў вусны.

Цела у экстазе, у шалёным спрыце,—
Сёньня восень-дама, сёньня віхар-рыцар.

На кургане танец зданьня—ценыў
чалавечых,—
Косы распляліся на худыя плечы.

Восень бліжай к сэрцу персі прытуляе,—
Аніяк ёй не сагрэцца... Роспач... Лямант...

Віхар завіхрыўся, ўскінуў плашч таемны,—
Ў цемені, сузмроку згасьлі зор імгненьні.

Жоўтымі лістамі зашуршалі далі,
Гэта псалым жалобны ветры ў полі ўзьнялі.

Віхар—рыцар сьмерці апусьціў калені,
Галавой схіліўся перад цэлам акалелым.

* * *

Я аддаў дню вясноваму дань,
Я схіліўся паклонам вясне.
Сёньня восені чорная здань
Золь—слатой асыпае мяне.

Нешта зябка на сэрцы чагось,
Ўсю дазваньня калоціць душу.
Няўжо восень мой жудасны госьць?
Няўжо восень я ў песьні нашу?

Мне становіцца страшна за лёс,—
З сінь-вачэй маіх смутак імжыць.
Ой, чаму не праліў я ўсіх сьлёз
На зары, пачынаў калі жыць.

Эх, ты песьня, ты песьня красы,
Ну нашто давяла да бяды?
Ты ўвесь боль мой у гуках рассып,
Утапі яго ў лыжцы ў вады.

Але не, не ўтапіць мне душы,
Захлынуся лепш з песьняю сам.
Вольны вецер мне гімн прашуміць,
А зьвяр'ё з мяне кроў будзе ссаць.

Клёны з ліпамі схіляцца ніц
І асьвеціцца зорамі дзень.
Мой эпошні акорд празьвініць,—
Даль прыцісьне яго да грудзей.

Нешта зябка на сэрцы чагось,
Ўсю дазваньня калоціць душу.
Няўжо восень мой жудасны госьць?
Няўжо восень я ў песьні нашу?

Гарцююць крыклівыя ветры,
А хвалі разьюшанасьць пеняць.
Надзела ноч чорныя гетры,
Накінула вохкую цемень.

Аплёвала зрокама узмор'е,
Трасецца прадоньнем над морам,
Смоль-косы палощча у шторме,
Рагоча ачумленым хорам.

Хачу я душу ёй расхрыстаць,
Парваць шалахлівыя ўбёры.
Прышоў я на гэтую прыстань,
Успомніць свае каб вазёры.

Вазёры, мае вы вазёры,
Я чую тут вашы усплёсы!
Глядзяцца ў вас пушчы і зоры
І коцяцца ціхія сьлёзы.

Як гэта мне блізка й балюча!..
Вазёрная ноч вар'яеце:
Дзярэцца аб камень калючы,
Галосіць спалоханым ценем.

Ускаквае хваляю босай
На бераг адвечнай пакуты,
Шумі, беларуская восень,
Краіну лістамі ахутвай!

* * *

Сухі марозны вецер сум расьсеяў,
Ў палёх гадоў настрой ускаласіў.
Пад гэтакі, як сёньня, шум асеньні
Мяне сагрэла целаю ты сваім.

На смуглым задуменьні слупкай ночы
Гарэлі вочы карыя твае.
Я піў і цалаваў тваю дзявочасьць
І ў палкіх вуснах словам заўдавеў.

Я помню, як лісты агнём пылалі,
Як жар іх жылы трос і калаціў;
Аб бераг біліся каханьня хвалі,
Мы йшлі ў жыцьцё заручаных пучін.

Вясёлы вецер з намі разьвітаўся,
Пакінуў нас пад зорамі адных...
Ці ўспамінаеш ты сягоньня, Стася,
Пра гэтую пару ў сваёй радні?

ГРАХІ МАЕ ДУШЫ

I

Прабіта сіль цьвікамі,
Паранен дзень суботні.
Сябры, я вас чакаю
У гэты час самотны.

Сагнуўся лёс акрайцам;
Заслона паміж намі...
Пара, пара зьбірацца,
Мой дзень не за гарамі.

Хачу зірнуць у вочы,—
А іх няма, ня бачу.
Прайшоў і кожны збочыў,
Азябіў пульс гарачы.

Адзін іду ў дарогу,
Няма на'т і сабакі;
За мною толькі рогат
І хмар асеньні накіп.

Прастор шуміць паводкай
І хвалі белым стосам.
Іду хадою лёгкай,
Настрой душу латошыць.

Няма з кім разьвітацца,
Наўкол усе чужыя.
Ў сялянскай курнай хатцы
Калісьці ціха жыў я.

Гады майго калісьці,
Што вам сказаць мне сёньня?
Вы ўпалі жоўтым лістам
З сьлязой на падаконьне.

Часамі нейкі сполах
Над вамі мне схіляцца...
Павезаў вецер з поля
І вельмі-ж неяк падзівацку.

Лісты лятуць з дубровы
І круцяцца над доляй.
Бывайце ўсе здаровы,
Ліхім ня лайце словам.

II

Нікога з блізкіх і знаёмых,—
 Сьцяны панурыя чатыры.
 Успамянаюцца імёны
 І доктар з бутляй нашатыру.

Яму здалася падазроным
 Маё здароўе, няіначай,—
 Расьпісваў я на смутку чорным
 Грымасы дзён крывёй гарачай.

Няма й яго у гэтых сьценах,—
 Усе за небасхілам зябкім.
 Якое ў ветрах апусьценьне!
 А ў мёрзлых паясьніцах схваткі.

Суставы цёпрых дзён азглелі
 І галаледзіцай зьліліся.
 Ў палёх суботняе маленьне,
 І сівераньне ў сніх высях.

Калені неяк вельмі ломіць,—
 Хачу устаць і боль адштырыць.
 Нікога з блізкіх і знаёмых,—
 Сьцяны панурыя чатыры.

III

Ты зноў прышла на мой парог
І ў хату просішся пагрэцца;
Асыпала ўсяго да ног
Лістамі свае жоўтай сьмерці.

Ты сыплеш іх ка мне на стол,—
Мне трохі боязна і страшна;
Асыпала ўсе сьцены й столь
І клічаш дзень мой учарайшы.

Ня веру я сваім вачам,
Што ты маёй сягонья госьцяй.
Я не магу ў душы маўчаць,
Мне плакаць хочацца чагосьці.

Застанься ты на ноч са мной,
Хачу з табою быць шчасьлівым;
Тваё асеньняе віно
Іскрыстым палыскуе сьліўнем.

Напіцца мне ты ўсё-ж дасі,—
Няхай нутро яно апаліць.
Развага выбілася з сіл,
Другою стала й мая памяць.

IV

Ў садох асеньнія настроі,
Ў садох мае краіны любай.
За кожнай згорбленай вярстою
Лісты зьбіраюцца да шлюбу.

Хачу пабыць на іх вясельлі,—
У шуме й віхры папырсклівым.
Ў даліне скошаных аселиц
Асеньні дзень убёр раскінуў.

Яго ніхто не разглядае,
Узоры дзіўныя ўсе топчуць.
Мае засмучаныя далі,
Да вас прыду я гэтай ноччу.

Сям'ю маю к сабе паклічце,
Яе хачу я вельмі бачыць,
Хачу зірнуць ёй у ваблічча—
Поэтам хоць і стаў сабачым.

Як сьмешна і балюча слову!
А я-ж такі й на самай рэчы.
Мяне сягонья вецер зловіць
І раны выветрыць, залечыць.

На сьвет яшчэ раз нараджуся,—
Ня ведаю—вясной ці летам,
І ўсё-ж для роднай Беларусі
Хачу застацца я поэтам.

Нікому ліры не расстроіць,
Хоць сівер музыку й расхлюпаў.
Ў садох асеньнія настроі,
Ў садох мае краіны любай.

ГАРЫ, СЬВЯЦІ...

Шумяць, шасьцяць,
Асеньні псалъм пяюць...
Красу жыцьця
Я чарай поўнай п'ю.

Зарніц агні
Зіхцяць крывёй калін;
Выводжу дні
З балотных каляін.

Ў палёх аўсы
Трасуць на дол расу.
✓ Я сумны сын
Краіне дар нясу.

Рака цячэ,
Шалуюць хвалі шыр.
Гары ярчэй,
Агонь мае душы!

Гары, сьвяці,
Сагрэй цяплом братоў.
Іду ў пуці
Я з лірай залатой.

Адна яна
Ў самоце весялосьць.
Яна вясна,
Яна і маладосьць.

Вятры шасьцяць,—
З іх кожны вечна юн.
Красу жыцьця
Я чарай поўнай п'ю.

* * *

Сягонья ноч пагодная
І месяц сьвеціць над краінай;
Жыцьцё-ж маё разгойдана,
Хвалюецца ў трагічнай міне.

Давай, Язэп, пагутарым—
Даволі сморгаць ноч за лейцы.
Ці помніш што пра Лютэра,
Пра сьвятасць папскіх індальгенцый?

Ён першым сьмела выракся...
Адно з людзьмі ня мог расстацца.
Яго кляймлі з кліраса
Пячаткай сьмерці і пракляцьця.

З самім сабою раіўся,
Узносіў рукі перад лёсам.
Я страшыць ня зьбіраюся,
Ўсяго да слова так прышлося.

У дзікім чуеш галасе:
Душу і песьню на лядоўню!..
Ну што з табою сталася?
Схіліўся дзень твой над прадоньнем.

Пад локаць ты падтрымлюеш,
А ён схіляецца над прорвай.
Лапачуць птахі крыльлямі
Над чорнай проламкай вазёрнай.

Язэп, шляхі сяброўскія
Ня йдуць каля твайго парога,
Адно пуціны коўзкія
І нейчы хцівы, хцівы рогат.

Ўсе дзьверы расхахонены
І ў поўнач ты чакаеш госьця...
Над сінімі усхонамі
Дажджы нядолю хвошчуць.

Сагрэцца цяжка хінаю,—
Хоць недзе нехта й робіць чары.
Сябры ўсё-ж не пакінулі,
Каб дапіваў адзін ты чару.

Але, Язэп, хто ведае,
Што станеца дазаўтра з імі?
Казалі-ж ім за сьнеданьнем
Цябе зрачыся і пакінуць.

* * *

Спаткаў яго я на вокзале,
З ім быў яго сьвяцейшы сан.
Адзін другому штось казалі,
А што—ня помню добра й сам.

Пайшоў ён ў залю першай клясы,
Мяне-ж не прапусьціў патруль.
Там нехта некаму ўсё кляўся,
Зубамі скусваў з вуснаў муль.

Было казённа ўрачыста,
Крычалі некаму ура.
Віна хмялёвая іскрыстасьць
Лілася ў чары цераз край.

Ўсяго я вокам гэта й скеміў,
Прысеўшы на дарожны кош.
Ня бачыў, як наш ціхі гені
Дапіў хвалебнай песьні коўш.

Пайшоў я да дзяжурнай касы
Пляцкарту да білета ўзяць.
Чарга... драўляныя балясы...
Агні зайздросьліва мігцяць.

Сыгнал... адкрыты сэмфоры...
Імчацца вочы ў чорны дзень.
Падходзіць да пэруну скоры
Аддаць і падабраць людзей.

Я ўжо ў купэ свайго вагону;
Прабіла галасьлівых два званкі...
Мігаюць у ваччу прагоны...
Ў крутую мчыць каля ракі.

Бывай, бывай, мая краіна!
Твой сын самім сабой нярад.
Учора я сям'ю пакінуў
І твой асеньня-сумны сад.

НЯ СТЛЕЎ, НЯ ЗГАСІ

Вярнуўся зноў да родных берагоў,—
Тут хвалі дзён пайншаму шумяць,
Тут хвалі дзён пайшлі у карагод—
Плыве чубоў зялёных сенажаць.

Гады мае, майго юнацтва дні,
Ня ведалі вы ўцешнасьці часіні!
Прайшоў я з вамі скрозь людзкой ганьні,
Бы вецер—шэлегам сівых асін.

Прайшоў і рукі ў далях распасьцёр,—
Маіх сустаў ня ўкурчыў яшчэ курч.
Пачаў гукаць там да сваіх сясьцёр:
Нясеце мне залочаны мой ключ!

— Я сёння адамкну ім Сьпеў Зямлі,
Азорацца мэлёды жыцьця.

Лістамі клёны ў сіні разьвялі
І сонца мне разьвесіла свой сыцяг.

На ім тады пакінуў надпіс я,—
Пачалі ўчытвацца ў яго здалёк.
Сачылася па сонцы кроў з пісьма,
Як-бы з параненых багнэтам шчок.

Затрэслася істота ўся мая,
Ў ваччу паўзлы змяіныя вякі...
Якраз тады пяснярская сям'я
Ішла аздобліваць чало ў вянкi.

— Як многа зьяе у тумане зор,
Праславіць хай іх ода, гімн!—
Які пабожны і пакорны хор
Ім славіць толькі з кліраса багiнь.

Ня хочу я складаць на гэты лад,—
Для ўцехі старасьці пакіну вам.
Ах як шуміць запушчаны наш сад!
Яму свой сьпеў засмучаны аддам.

Пайшла сям'я да славы лёгкіх слоў.
А я спрачаюся з сабой, з людзьмі.
Няўжо шляхі да песьні занясло
І пыл назойлівы яе зацьміў?

Няўжо так сталася, няўжо?
О, не! Зьняверуся й на гэты раз.
У садзе ліст апошні не ажоўк,
А ў песьні жар ня стлеў, ня згас!

ЗА БЯСЕДНЫМ СТАЛОМ

Прамчаліся шляхі і вёрсты,
Ня лезе ў вочы золь-слата.
Бацькі, браты і сёстры
Наўкол бяседнага стала.

Я сёньня з імі, ў іхнім коле,
Якая радасьць на душы!
У вокны зьвесілася гольле
І неяк ласкава шуміць.

Ківае ветліва лістамі,
І быццам просіцца за стол.
Мяне ў сям'і яно вітае,—
Схіляю голаў яму ў дол.

Ўзьнімаю чару за бяседу,
А слова з вуснаў аніяк.
Ну ці-ж аб гэтым мог я ведаць?
Ў жыцьці здараецца ўсяляк.

Учора сум авейваў скроні,
А сёньня—скупасьць горкіх слоў.
Я цісну сам сабе далоні
І апушчаюся на ўслон.

Бацькі глядзяць на ўсё здзіўлёна,
І за здароўе п'юць браты.
Вясновым вечарам зялёным
Сьмяюцца казачна лісты.

Такога вечару ня помню,
Глядзець мне хочацца ў вакно,—
Якраз-жа трэці тыдзень—поўня,
Над лесам іскрыцца віно.

Я п'яны вечарам вось гэтым,
Ў чужых краёх такіх ня стрэць.
Даўно ня быў я так сагрэты,
Ня ўмеў вясёласцю й гарэць.

Заўсёды у настроі грэшны,
Як нейкі вырадак людзкі;
Таму і лаялі за вершы
Ў натоўпе дзіка-гарадзкім.

Бацькі ня ведалі нічога,—
Ня ім услужлівасьць газэт,
Прыехаў неяк нейкі шчогаць
І вось сказаў, што сын поэт.

Здзівіў і ўцешыў ён ня вельмі,—
Ну што ў слове гэтым ёсьць?
— Хаця каб толькі быў ня шэльма
Скажы яму, наш добры госьць.

Ня варта ўспамінаць былога...
Няхай забудзецца зусім.
Прайсьціся хочацца мне логам,
Абняць дрыжачую там сіль.

Я сёньня ў хваляваньнях вострых,
З якімі ня ўсплысьці на мель.
Мае бацькі, браты і сёстры,
Як п'яніць голаву мне хмель!

ЯК ЛЮБА ТУТ...

Як любя тут, ля родных каляін,
Дзе сонца з ветрам песьню калыхалі;
Іду сьцяжынай сумнаю адзін
І зрок губляю ў задумённых хвалях.

Душа мая расхрыстана зусім,—
Усе з яе сарваны параліны.
Якая сочная над лесам сіль,
Якія тоны ў жытніх пералівах!

Дуброва ветліва ківае галавой;
Гамоніць з далямі сівая Сьвіслач.
Крынічны плёск на росных паплавох
Сялянскія люляе думы-мысльі.

Я тут правёў свайго маленства дні,
Тут беднасьць песьціў кволымі рукамі.
Здаецца мне—за ўзгоркам спелых ніў
І сёньня, як і ўчора, раніца рыкае.

У гэтай у вялікай прастаце
Прыгожае пазнаць мне давялося.
На вадапоі дзён краса расьце,—
Хвалюецца, шуміць яе калосьсе.

Зажынкi я спраўляю кожны год,—
Мэлёдый сонечных люблю пахмельле.
Адным кілішкам п'е са мной народ
Пітво не падфарбованае зельлем.

Суседзям-жа з кляновых дам дайніц,
А з чары сэрца дам сваёй Матулі.
Хай песня льецца музыкай крыніц,
Хай да сябе асьмееных прытуліць.

ПАЛАЦ

Пад зорамі палац—як той антычны жрэц;
Яго пад рукі сыцен падтрымлююць калёны.
Прышоў сюды вось я душу сваю сагрэць
І ўспомніць дні юнацтва вечарам зялёным.

Вятры з вакон павыбівалі шыбы ўшчэнт
І гойсаюць з шалёным сьвістам па пустэльні.
Ці вырву радасьць тут я з залатых кляшчэй,
Ці сэрца зноў скалечу аб калючы ельнік?

Ўскудлачаны саломы космы на трасе;
Скасіліся на бок фронтоны, сад запушчан,
І толькі яблыня адна гальлём трасе,
А шум яе такі таемны, быццам пушча.

Ступаю стомлены з братамі на парог,
І раптам сталася мне радасна да болю:
Ў сівы палац браты сышліся ўчатырох,
І кожны з іх хварэе за краіны долю.

МАЛЮСЯ Я ЗА ВАС

Які калючы сум сухіх ігліц,
Як чэзнуць дні і ночы марна!
Сівы туман над далямі імгліць,
Ў людзкой душы няўтульна, хмарна.

Ня думаў я, што гэтак можа быць,
Што радасьць засумуе напрудвесьні.
Ад болю ўпаў сын чалавечы ніц
На сьцежцы торнай ля пахілых вёсьніц!

Праходзяць людзі—ды чужыя ўсё,—
Ня хочуць словам ласкавым азвацца.
Адчай разносяць ветры па лясох,—
Які надрыўны пошчак у няшчасці!

Такі я чую толькі ў першы раз;
Яго сабраць хачу у рытмы песень.
Мае браты, малюся я за вас,
Хто хоча—веруй, а хто хоча—сьмейся!

Ды толькі так, было каб гэта ад душы,—
Даволі ўжо бажыцца на ўзьвей вецер;
'Шчэ сухавей настраюў ня ссушыў
І сівер не разьвеяў па плянэце.

Ў ПРАСТОРЫ ЗОРЫ...

Ў прасторы зоры лушчаць
Сузор'яў срэбра-стынь.
Лясы, дубровы, пушчы
Вартуюць нашу сінь.

У смольным іхнім звоне
Ліецца даляў плынь,
Крыніцы з імі звоняць,
Змываюць боль, палын.

Таемнасьць—здань тут сьніцца
Пад скрып і рып калёс.
Туман даліне ніцай
Губляе пэрлы рос.

Тут ніву песьцяць песьні
І ветры-гайсуну...
Як шмат тут гвалту зьнесьлі
Пакорнасьці сыны.

Ў вачох іх скарга лёсу,
На рысах твару гнеў.
Каму так давялося
Гібець вякі ў багне?

Калі пад сонцам ясным
І хто зьбіраў свой плач?
Ад родных гналі ясьляў,
Як тых паганых кляч.

Таму і зоры лушчаць
Сузор'яў срэбра-стынь;
Таму й дубровы, пушчы
Трасуць свае лісты.

ЗАБРАЛІ ЛЮДЗІ

Шмат народу каля весьніц,
Над далінай вецер юдзіць.
Ад старой ваўчыхі ў лесе
Ваўчанят забралі людзі.

Ўсе сышліся, як на дзіва,
Як на хмельную бяседу.
Ўсіх і кожнага тут дзівіць,
Як дабраліся да сьледу.

— Як знайшлі гняздо такое
Ў час, калі нікога дома;
Гэта-ж не падаць рукою,
Не за двое, трое гоняй.

Ці-ж было ўжо так суцішна
У лясной тады гушчарні?
Мабыць матку голад сьціснуў—
І дзяцей згубіла марна.—

Так гамоняць, разважаюць,
І ніяк ня дойдуць тропу.
Ня сьціскае грудзі жалем,
Не паўзе жалоба кротам.

Тры браты, ваўчкі сівыя,
На людзей глядзяць павоўчы,
Па іх матка ў лесе вые,
Выцірае лапай вочы.

Тры сыны ў палон узяты...
З-пад ілба блішчаць разрэзы.
У ваўчыхі боль заўзяты,—
Смокча сок з старых бярэзін.

Разрывае вецер хмары,
Сутаняе змрок вячорны;
Ён ня мае часу марыць
Пад крысам над ночы чорнай.

Шалясьцяць лістамі далі,
Ў сумятні даліны, поле,—
Дрэвы голье разгайдалі
На зялёным іх прыполе.

Разыходзяцца дарогі
І вядуць на ўзьлесье.
Зашумелі пералогі,
Быццам вобразы у песьні.

Скрыжаваліся пуціны
На ўскурганеным узгор'і.
Ля сялянскае хаціны
Жаль каго з людзей агорне?

Ўсьціша хто пагляд суровы?
І ўсьміхнуцца вочы ласкай?
Хто завяў так на дуброве
І зубамі так заляскаў.

Хлебча змрок хто дзікім чмыхам?
Хто вачыма гэтак іскрыць?
Гэта сівая ваўчыха
Разьдзьмухае яру пырскі.

Агайсала лес і пожны,—
Ад крыві раздуты ікры;
Дараваць ніяк ня можа—
Гнеў назойлівы і прыкры.

За сынамі мчыцца з лесу,—
Сьцежку зьнюхала зладзеяў.
Не сарваць дзьвярэй з завесаў.
Не хадзіць больш да людзей ёй.

НА РОСТАНІ

Прастор, агарунены шумам бяроз,
Напевы рассыпаў у хвалях крынічных.
Мэлёды іх разьліваюцца скрозь,
Мэлёды іх у маршчынах аблічча.

Лазьняк на балотах увесь не пасох,—
‘Шчэ доўга з ім будуць хістацца чароты.
Краіна мая шумазвонных лясоў,
Твае на курганах губляюцца тропы.

Праходзілі імі вячэрняй парой
Ў навалі сузмроку навалы чужынцаў.
З іх кожны ў пакорнае вока пароў,
Крывавай сьлязою хацеў пажывіцца.

На ростані ўсходня-заходніх дарог
Цябе, дарагая, яны ўкрыжавалі;
Твой сын весялосьці таму й не зьбярог,
Згубіў ён яе у шалёных навалах.

А ветры разьнеслі з імглой навальніц,
Таму вось, часамі, й заходзяцца струны,
Таму вось, часамі, душа і смыліць,
Бы хто налівае пякельны яд-трунак.

Прастор, агарунены шумам бяроз,
Напевы рассыпаў у хвалях крынічных.
Мэлёды іх разьліваюцца скрозь,
Мэлёды іх у маршчынах аблічча.

ВІТРЫНЫ

Разусюды вітрыны й вітрыны,
Залітыя бляскам электра-дажджу;
З развалосана-русай чупрынай
Я часта па вуліцах гэтых хаджу.

Кроў пульсуюе у мускуле жыльным,
Бы прагне хто сэрца маё расстраляць.
Упіваюцца п'яўкамі ў шыльды
Рэклямы романаў, поэзій, стар'я.

Я пад іхнім суздрокам прайдуся,
Бы той невядомы зямлі пілігрым.
Хоць душа мая смутак цярусіць,
Ўсё-ж слова ў грудзёх паланее, гарыць.

Не хачу я сягонья быць сьмірным,
Каб вецер у песьні рукамі разьвёў.
Беларускія кніжныя фірмы
Распродуюць лепшых поэтаў рызьё.

Дзе тэатры, кіно, галерэі?
Прасьцьцерці хачу ім свае далані.
Аніяк я сябе не сагрэю,
Хоць і ў новыя стылі расьпісваю дні.

Ў каляровасьці іхняй нязвычай,
Юнацкай душы прачытаюць пратэст.
Дарагія мае вы музыкі,
Заносьце акорды ў сузорны рээстр!

Хай у вашых славутих сонатах
Плянэты нястрыманы рытміцца бег;
Хай сальцеца сымфоній узнятасьць
Ў стыхіі сьвятой, непакорнай сяўбе,

Не заводзьце больш шэйнакатрыны,
Я раніцай вашай, сваёй даражу...
Разусюды вітрыны й вітрыны,
Залітыя бляскам электра-дажджу.

* * *

Эўропа душу закавала ў мэталы,
На сэрцы сталёва-халодная бронь;
Гарачага сонца праменьні зматала,
Электра мігценьнем акропіла скронь.
Пад жорсткія рытмы машыннай эпохі
Апошнюю радасьць сыціскае далонь.
Найшла на Эўропу разгульная похаць;
Пусьціліся ўсе у шалёны фокстрот.
Цьвярозымі быць там сягонья ня могуць,—
У поглядзе кожнага хворы настрой.
Усюды крыклівыя фарбы і стылі,—
Ў іх раны крываваы брата з сястрой.
Мастацтва адвечныя помнікі стынуць,
Пад імі ў трывозе схіліліся дні,
Між імі кафэ і прытонаў сьвятыні.
Трымцяць і трымцяць златаблескі—агні,
Сьвятло разьліваюць і ўраньне і ўвечар.
Ад роскашы цела струхлела на гніль,—
Концэрты па радыё ран не залечаць.
Ўжо ноч разаслала свой чорны дыван,
Паўзе па ім змораны дух чалавечы,—
Жыцьцю ён аддаў сваю творчую дань.

„ПРЫЯЦЕЛЯМ-ПОЭТАМ“

Наліліся словы дзікім ядам,
Скамянела ў сэрцы злосьць.
Зрок упіўся ў сіль сухім паглядам,
На душы бясьсільля золь.
Кожны з іх узняў руку на брата:
— „Ўгробім“ мы жывым яго!
Гнеўных струн больш пальцамі ня
кратаць,—
Згасьне юны пал-агонь.

Пляміць песьні імем іх ня хочу,—
Хай цвіце на „славу“ ім.
Апаўюцца жалем, можа, вочы,
Можа, смутак пройдзе па чале маім?
Ахаплю прастор я вокамгненьнем:
Асыпае лісьця вецер
З пажайцелае бярозкі...
Не ўпаду да ног я ніцма,
Як калісьці
Гэнрых Гэйнэ
Прад Вэнэраю Мілоскай.

Ня сьхіляць-жа голаў
Ніжай долу;
Я паслаць паклон павінен маладой
вясьне.

Я, спаткаю долю
Ў чыстым полі,—
Стане сіль асеньня
Ясьней.

Вольнай песьні ня угруніць
І нічым яе ня сьцерці.
Анямець ня могуць струны,
Хоць крываваць словы часам сэрца.
Запалю ліхтарню сеньня ў ночы
І сьпяю пры ёй мяцежны гімн...
Пляміць песьні імем іх ня хочу,—
Хай цьвіце на славу ім.

1926 г.

ЧОРНЫЯ ВАРОНЫ

Чорныя вароны над бязьлістым садам
Узьвіюцца ўгору ды ізноў асядуць.

На гальлі кашлатым сум сябе павесіў...
Як ляцець варонам к радасьці бяз песень?

З вараньячым крыкам узьнімаюць лопат, —
Круцяцца над ежай мітусьлівым лётам.

Даляцець да песьні не хапае сілы, —
Анямелі ўзмахі у варон крыклівых.

Абыходзяць людзі, каб ня чуць іх крыку —
Да таго ён дзікі й да таго ён прыкры!

200980

~~337046~~

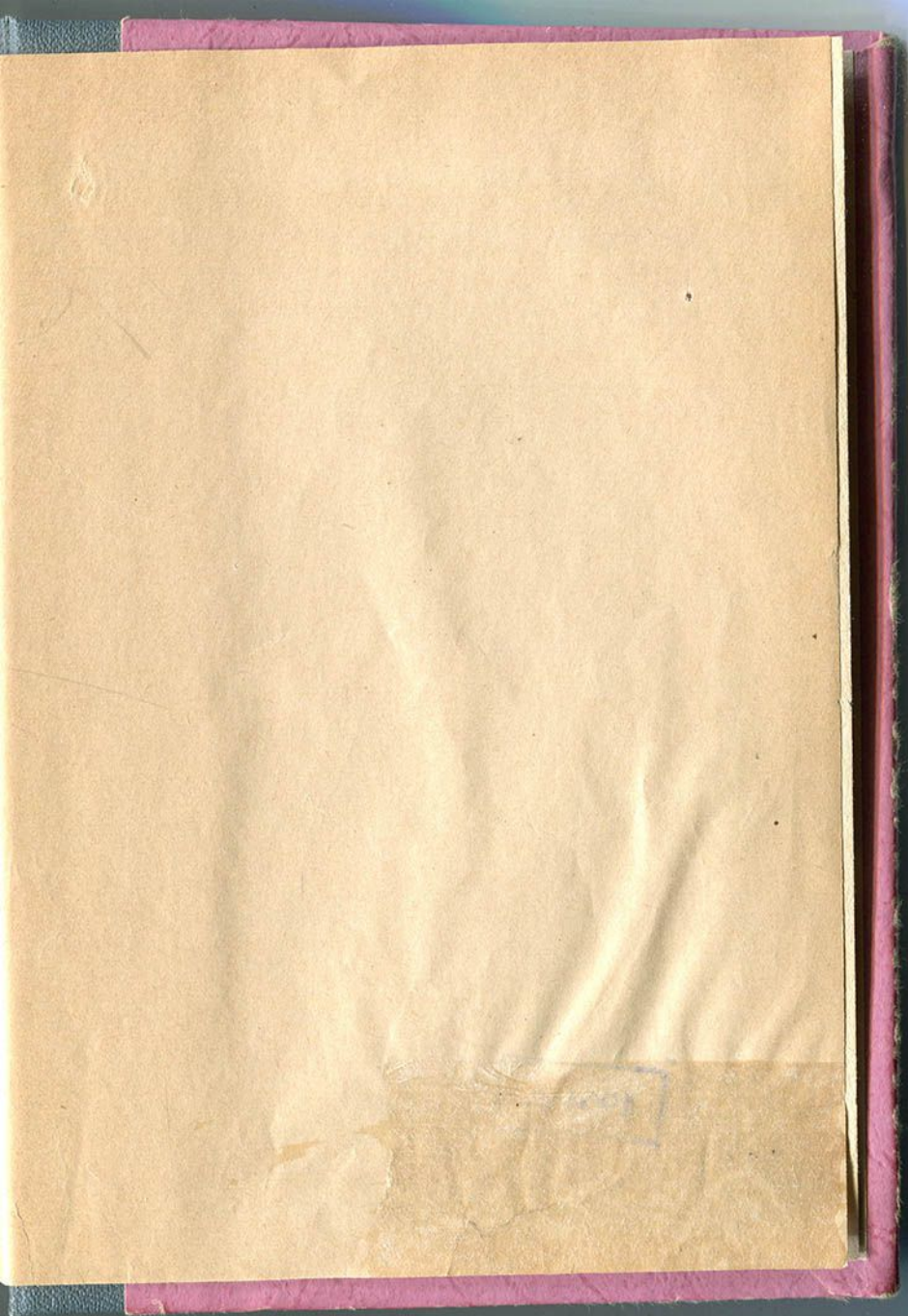
З Ъ М Е С Т

Стар.

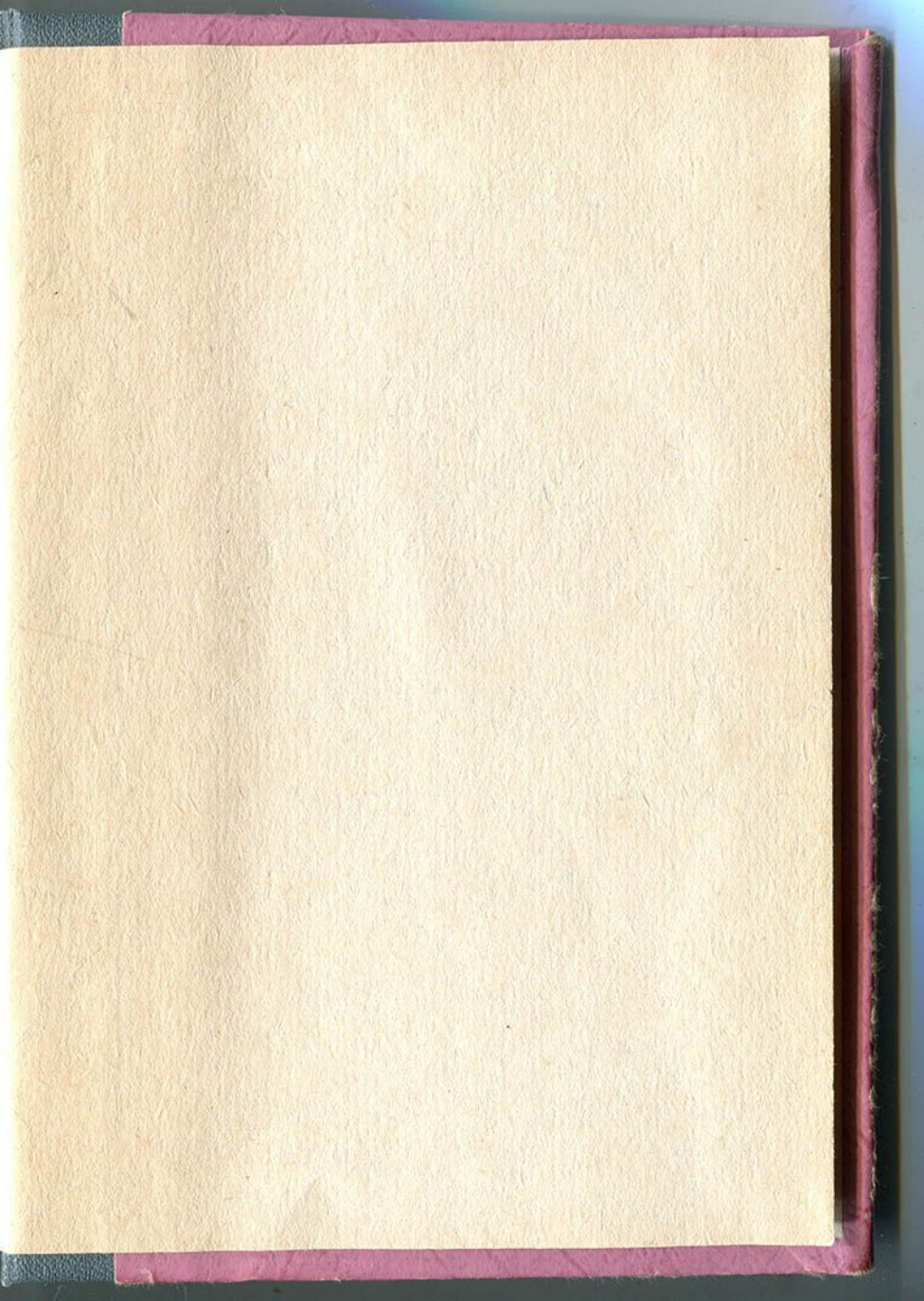
Песьня вайны	5
Цень Консула	75
Чорная дарога	107
* * * Сам ня знаю	109
Новыя лісты	111
Зашумелі лісты	121
О, жоўталісьце мой асенні	122
* * * Укленчылі дні	123
На восень дзіўлюся	125
Заплаканы вечар	126
* * * Даліны адвеляі	127
Вечар асенні, вечар маўклівы	128
Мітусяцца, сьвецяць	129
* * * Якая змучаная дроз	130
* * * Слова мае, слова	131
* * * Я аддаў дню вясноваму дань	133
* * * Гарцуюць крыклівыя ветры	135
* * * Сухі марозны вечар	137
+ Грахі мае душы	138
Гары, сьвяці	144
* * * Сягонья ноч пагодная	146
* * * Спаткаў яго я на вакзале	148
+ Ня стлеў, ня згас	150
За бяседным сталом	152
Як любя тут	155
Палац	157

	Стар
Малюся я за вас	158
Ў прасторы зоры	159
+ Забралі людзі	161
+ На ростані	164
Вітрыны	166
* * * Эўропа душу закавала	168
„Прыцелям-поэтам“	169
Чорныя вароны	171

+ *сэрца дарога*

1964 г.

Бел. аддэска
1994 г.

+

a

80000003077040